

MENS en Wereld

Mijn kleine neger

Geen bericht heeft mij de laatste tijd zo getroffen als die korte mededeling over dat jongetje in Zuid-Afrika, dat een prijs had gewonnen in een opstelwedstrijd. Er waren tien winnaars en elk van hen zou als beloning een reis maken naar Engeland. Negen van hen maken die reis nu ook, alleen de tiende niet, omdat hij niet blank is. Maar de Engelse commissie, die deze uitspraak heeft gedaan, is wel bereid een zekere som geld aan dit negertje en zijn familie uit te keren.

Als ik mij afvraag, waarom dit geval mij zo verontwaardigd maakt en ook zo bedroeft, weet ik heel duidelijk dat het geen sentimentaliteit is om dit ene kind. De kranten staan elke dag vol van dingen die voor honderden kinderen het afschuwelijkste verdriet betekenen. Soms realiseren wij ons dat even, maar meestal doen wij alsof het behoort tot de onvermijdelijkheden van het bestaan. En in zekere zin is dat ook zo, maar dan niet enkel omdat de twintigste-eeuwse wereld nog altijd niet in staat is geweest om zoveel onnodig leed te voorkomen, maar ook omdat wijzelf te zwak en te gemakzuchtig zijn om al die misère te willen zien en te kunnen verwerken. Hoevelen, of liever: hoe weinigen zijn er, die het recht hebben om met Henriëtte Roland Holst te zeggen: „Het leed der wereld laat mij vaak niet slapen?”

Neen, het schokkende zit niet alleen maar in de teleurstelling van dat ene kind, hoe triest en overbodig ook; het zit speciaal in het feit, dat er in West-Europa een groep volwassen en verantwoordelijke lieden is geweest, die deze teleurstelling welbewust en opzettelijk hebben veroorzaakt. Liederen die een wedstrijd uitschrijven onder bepaalde voorwaarden en met een bepaalde prijs, en die daarna, als alles afgelopen is en de tien prijzen zijn toegekend, opeens hun eigen spelregels schenden en een geheel nieuwe voorwaarde invoeren. Er hebben immers, dat spreekt vanzelf, honderden jongens en meisjes meegedongen naar een prijs. En op een tiental na zijn al die honderden teleurgesteld toen de uitslag bekend werd: Zo'n teleurstelling hoort tot de onvermijdelijkheden van zo'n wedstrijd. Geen winnaar zonder verliezers.

Tot zoverre: accoord. Maar toen één

van de tien bekroonden een negerjongen bleek, toen werd er voor hem alleen nog een aparte regel opgesteld. Zijn huid was anders, niet zijn intellect, niet zijn kennis van het Engels, niet zijn stijl, niet zijn gedachtenwereld, dat was uit het opstel zelf immers wel gebleken. Neen, zijn huid was te bruin.

Maar is die Engelse commissie er wel zo zeker van, dat al die negen andere kinderen volmaakt blank zijn? Is er niemand bij die bijvoorbeeld sproeten heeft, of een grote moedervlek, of alleen maar wat veel afkeer van zich te wassen? En waarom alleen de huid, waarom let de commissie niet ook op de kleur van haar en ogen? Blauwe ogen en blond haar zou een uitnemend stel voorwaarden zijn, en zo'n echt passende hulde aan de misdadigers die men tien jaar terug, mede onder Engelse aanvoering, heeft verslagen en veroordeeld.

Ach, het is maar een klein voorval in de grote gang der wereldgeschiedenis, maar het bevat toch een dubbel bewijs dat huid en hersens twee zijn. Het jongetje immers had door zijn opstel zijn capaciteiten bewezen, al is zijn huid dan ook bruin. En de heren der commissie mogen nog zo blank van huid zijn, hun capaciteiten zijn blijkens hun eigen beslissing toch wel heel gering. Wie onbevooroordeeld de mensen waarneemt, ontdekt een oneindig aantal verschillende eigenschappen, en temidden daarvan is het verschil in huidskleur maar één. Op grond van ieder onderscheid kan men bepaalde groepen vormen: kleine en lange mensen, domme en knappe, blonde en donkere, onbetrouwbare en karaktervaste, dikke en dunne, blauw-ogige en bruin-ogige, lenige en stijve, blanke en bruine — en wát niet al. Wie één dezer groepen superieur acht miskent de gecompliceerdheid van de mens. Hij laat één collectief kenmerk zwaarder wegen dan heel de som van individuele kenmerken. Alle kritiek die wij op het traditionele onderwijs hebben, is juist kritiek op het collectieve. Alle doeleinden die moderne opvoeders stellen, zijn gericht op de ontwikkeling van het kind tot persoonlijkheid. Een groep te straffen omdat

(Zie verder pag. 2)

De schone, de lieflijke, de inspirerende natuur. Tuinen, bloemen, vriendelijke heuvels, waar de rust heerst, waar de vogels zingen. Jawel. Stormen, lawines, ongenaakbare rotsen, verdorde woestijnen, overstromingen, aardbevingen. De mens. Soms beheerscher, meestal speelbal, nietig tegenover machten, en altijd omringd door de natuur. En wij herinneren ons hoe de kleine Francesco Campana, in dat beroemde boek van het echtpaar Scharren tobt en peinst over het goed en kwaad in de natuur. Het grote dier eet het kleine, het kleine dier verslindt het nog kleinere. Een angstig vechten, verslinden, wegstrepen, zonder rust. En nooit is de mens daar uitgekomen als hij dat wat menselijk is, het goed en kwaad ging projecteren op de natuur. Watervloeden werden gezonden omdat de mensen zondig leefden; goede oogst werd als een beloning beschouwd. De mens, die nietige mier, onuitroeibaar ijverig, maar onvoorstelbaar zwak trachtte de machten gunstig te stemmen, te verzoenen, te paaien, te lokken. Hij meende dat in de kosmos normen heersten, dat goed en kwaad eeuwig vaststaand waren en bovenmenselijk van oorsprong. En dan klinkt het sterke woord van de Griekse wijsgeer Heraclitus: goed en kwaad bestaat alleen in de menselijke samenleving, niet daarbuiten. Zo gaat de natuur haar ijzeren gang, bouwend en vernietigend, lieflijk en wreed, en altijd blind als Balder. De nijvere mieren, wier nest verstoord is beginnen direct te herstellen. Tot een volgende keer. Zo is het gesteld met die mieren. Onuitroeibaar, onverzettelijk.

Op Kerstavond stortte een lawine in de dalen van Wallis, vier mensen kwamen om. Nog was het gevaar voor nieuwe neerstortende sneeuwmassa's niet verdwenen of reddingsploegen trachtten uit de chaos van balken te redden wat er te redden viel. En na die chaos van vernietiging de orde van de wederopbouw. Het huis, dat U op de foto ziet, zal vermoedelijk al hersteld zijn en er zullen kinderstemmen klinken. Zo blijft de mens de eeuwige worsteling in en tegen de natuur voeren.

KRITISCH ALLERLEI

De Maasbode" (28-12) ontziet zich niet in be-
uekte termen weer
enige beledigende insinuaties
ten aanzien van het humanis-
tische volksdeel neer te schrij-
ven. Naar aanleiding van de
Kerstviering meende het blad
o.m. het volgende te moeten
opmerken:

*„Bij de familie Doorsnee wist
men geen andere Kerstgedachte te
produceren dan een liedje op de
Kerstman. Als werkelijk de door-
snee van de Nederlandse familie
slechts met Kerstmis aan huma-
nisten en Kerstmannen weet te
denken, zijn we als volk toch al
aardig afgezaakt. Men heeft ons
gezegd, dat er zelfs van een meest
verafschuwde regime altijd wat
blijft hangen en het lijkt er op
dat het zo is. Of het nu het Joel-
feest van de nazi's is of het Kerst-
mannetje van de humanisten, ze
hebben hetzelfde doel, de afkeer
van het Christendom en de pro-
paganda van het heidendom”.*

Dergelijk geschrijf dient blijk-

baar ter verhoging van de Kerst-
sfeer in katholieke kring. Wij
hebben altijd gemeend, dat Kerst-
mis een van die teesten is, waarin
gedachten van vrede, tolerantie
en ook begrip voor andersdenken-
den naast bezinning en inkeer een
overwegende betekenis hebben.
Bij „De Maasbode” denkt men er
blijkbaar anders over. En over
nazi's en heidenen gesproken, wij
vieren dan toch maar liever feest
met de „heidense” familie Door-
snee dan met on-heidense figuren
als generaal Franco en soortge-
lijke geloofsbeschermers.

Het nieuws over Latijns-Ame-
rika, dat ons de laatste
maanden via pers en radio be-
reikte heeft ons vertrouwen in de
democratische verhoudingen in
deze landen bepaald niet ver-
sterkt. „Vrij Nederland” (24-12)
gaf ons bovendien nog een blik
achter de schermen van de uni-
versiteiten, waar toestanden heer-
sen, die met vrijheid van denken
en meningsuiting in het geheel
niets van doen hebben. Natuurlijk

is verzet tegen deze misstanden
niet uitgebleven. Het resultaat
van dit verzet in Argentinië be-
droeg na negen jaar 646 gevan-
gen studenten, 321 gewond, 16
gedood, 130 door de politie ge-
zocht, 7 vermist. „Vrij Neder-
land” voegt hieraan nog het vol-
gende toe:

*De Argentijnse Nobelprijswin-
naar in 1941, dr. Bernardo Hou-
say heeft dezer dagen in de Co-
lumbia-universiteit de trieste
schets van de Latijns-Amerikaanse
universiteiten weergegeven. I'el-
kens weer verwaardgen de dicta-
tors en militairen zich in te grij-
pen in het universitaire leven. De
universiteiten zijn politieke instru-
menten geworden.*

Jorge Mañach bevestigde dit
voor Cuba. In Peru verweet Luis
Alberto Sanchez dit eveneens zijn
regering. In Bolivia noemde de
stichter van de faculteit Letteren
en Filosofie dr. Roberto Pruden-
cio zijn universiteit een verpoli-
tiekte instelling. In Columbia in-
terveniert de militaire regering
in de universiteit en schiet op stu-
denten. In Venezuela leert men
alleen wat Perez Jimenez toestaat
te leren. In de Dominicaanse Uni-
versiteit, de oudste van het hele
continent, heerst president en dic-
tator Trujillo”.

De Lutherfilm heeft uiteraard
de nodige aandacht getrok-
ken en ook critiek is niet uitge-
bleven. Een vorige keer vermeld-
den wij reeds de scherpe veroor-
deling door „De Linie”. Van pro-
testantse zijde ontving de film
over het algemeen een goede pers.
Daarom viel ons des te meer de
critiek op, die dr P. Smits in het
vrijzinnig-protestantse orgaan
„Kerk en Wereld” gaf:

*1. De film durft nergens één
zeggen tegen Luther als gods-
dienstige persoonlijkheid; de
zwakke kanten en de grenzen van
Luther worden hier niet eerlijk
beleden, wat juist tegenover Rome*

indruk zou hebben gemaakt.”

*2. „Evenmin treden de grenzen
van de Hervorming zèlf als gees-
telijke beweging in de zestiende
en daarop volgende eeuwen te
voorschijn... De film rept niet van
de heilloze gevolgen en de name-
loze ellende, die de Hervorming
over het Europa van de zestiende
en vooral van de zeventiende
eeuw heeft gebracht... De
scheuring der ene moederkerk
riep haat, vijandschap en broe-
dermoord van beide kanten op...
Luthers persoonlijk, reactionair
optreden op sociaal-politiek ter-
rein heeft voor de sociaal-poli-
tiek ontwikkeling van Europa
fatale consequenties meegebracht,
die eeuwenlang voelbaar zijn ge-
bleven en met name in de ge-
schiedenis van Duitsland zelf nog
altijd niet zijn uitgewerkt...”*

Ook „De Volkskrant” heeft
de balans van 1954 opge-
maakt en het kon wel niet anders
of het mandement was een be-
langrijke post daarop. Het blad is
bepaald in mineur gestemd. Dit is
zeer begrijpelijk; het geeft in
ieder geval blijk van een realis-
tische kijk wanneer het blad
schrijft:

*„Als wij op Oudejaarsdag
terugzien op het Nederlandse po-
litieke en sociale leven, dan heb-
ben wij d.t. jaar ook hier stormtij
meegemaakt: de storm die opge-
stoken is tegen en rond het Man-
dement. Wij kunnen nu de
„schade” opnemen: de politieke
partijverhoudingen staan scher-
per tegenover elkaar, de samen-
werking der vakcentralen is ver-
broken, de katholieken werden,
althans aanvankelijk, in de ver-
dediging gedrongen, in plaats dat
zij met het Mandement in handen
tot de anderen konden gaan om
deze te winnen. Het herderlijk
stuk heeft bovendien niet het suc-
ces gehad dat de katholieke een-
heid op politiek terrein is her-
steld... Het Mandement zal zijn
succes nog moeten krijgen”.*

(Vervolg van pag. 1)

een individu iets heeft misdaan,
hoort tot de barbaarsheden van
het primitiefste recht. En even
barbaars is het omgekeerde: een
individu te behandelen, ongeacht
zijn capaciteiten, overeenkomstig
het gemiddelde van de groep. De
beslissing van die Engelse com-
missie getuigt van een geestesge-
steldheid, waaraan ieder begrip
van het persoonlijke ontbreekt.

Dat is om twee redenen
oetereurenswaardig. Ja on-
voelaatbaar. Voor een
humanist spreekt het vanzelf, dat
ieder mensenkind het elemen-
taire recht heeft om al de posi-
tieve eigenschappen van zijn geest
en gemoed zo rijk mogelijk te ont-
wikkelen. In de geestelijke en
zedelijke zelfverwezenlijking im-
mers ligt naar humanistisch be-
sef de zin van het menselijk be-
staan. En het is dus onrecht van
de ergste soort, als men aan
wie-dan-ook de ontwikkelings-
kansen onthoudt, die met de beste
delen van zijn aanleg in overeen-
stemming zijn. Maar misschien is
het bovenpersoonlijke aspect nog
wel belangrijker. Het is dit, dat
niet enkel het individu zelf, maar
vooral de mensheid als geheel het
hoogste belang heeft bij de ont-
plooiing van alle begaafdheden
die in de mensen afzonderlijk van
nature aanwezig zijn. Of het nu
de wetenschap of de kunst, de
techniek of de maatschappelijke
orde betreft, of wat dan ook: op
élk terrein kan de wereld altijd
meer mensen gebruiken die tot het
allerbeste in staat zijn. Met geen
ding wordt totnutoe zo slordig
omgesprongen als met de mense-
lijke gaven van geest en gemoed.
Indien men, al was het maar door

middel van een opstelwedstrijd, bij
een negerjongen een bijzondere
aanleg ontdekt — een aanleg, die
zeker door de omstandigheden
van zijn leven eerder in zijn ont-
plooiing zal zijn geremd dan be-
vorderd — dan zou men die
knaap zo spoedig mogelijk de best
denkbare gelegenheid moeten bie-
den om te worden wat hij wezen
kan, arts of ingenieur, schrijver
of ontdekkingsreiziger, ekonoom
of jurist, het doet er niet toe. Al
wat hij later aan de mensheid zal
kunnen bieden, is winst, en een
veelvoudige rente van het geïn-
vesteerde kapitaal.

Maar ik weet het maar al te
goed: deze gedachtengang is veel
te eenvoudig voor de wereld der
blanken, die totnutoe niet eens be-
schaafd genoeg zijn gebleken om
aan talenten die er schuil gaan
achter zo menige blanke huid, de
benodigde ontwikkelingskansen
onvoorwaardelijk te bieden. En
toch: zo lang dát niet gebeurt,
zullen er duizenden mensen blij-
ven lijden aan gevoelens van
wrok, van miskening en minder-
waardigheid, met al de afschuwe-
lijke gevolgen van dien, hier en
ginds. Of verbeeldt men zich
soms, dat mijn kleine, knappe
Afrikaanse negerjongen voortaan
met véél sympathie zal denken
aan de cultuur der blanken —
waarvan hij door hun dubbel
domme beslissing nu het door
geen geld afkoopbare onrecht aan
den lijve heeft ondervonden en het
bêtere deel niet met eigen ogen
zal mogen zien.

GARMT STUIVELING.

(Dit artikel is de tekst van de
rede, uitgesproken op Zondag
30 Januari voor de Wereld-
omroep.)

VAAL ZIJN DE DAGEN SOMS

*Vaal zijn de dagen soms en zó triest klein
als 'n herfstige stadstuin, tussen twee muren
van hoge huizen ingeklemd: de uren
dragen slechts schaduw aan, nooit zonnenschijn.*

*Bladerloos staan de struiken, en er zijn
geen bloemen meer; alles is afgestorven.
Langs grauwe schuttingverf, jaar-lang bedorven,
hangt de wingerd als een grof zwart gordijn.*

*En 's morgens, door het raam, ziet men van regen
't eendere vierkant lucht eender loodgrijs.*

*Steeds méér troosteloos wordt het uitzicht tegen
't lege perk, de wingerd en wat dood rijt.*

*Tot opeens één sneeuwnacht alles weer zegent
met de schoonheid van een wit paradijs.*

GARMT STUIVELING

Uit: Elementen (Em, Querido, Amsterdam)

ANTON TSJECHOW: een groot kunstenaar

„De roeping van elk mens ligt in geestelijke activiteit, in het voortdurend zoeken naar de waarheid en naar de zin van het leven.”

„Een politieke, religieuze en filosofische wereldbeschouwing heb ik nog niet, ik verander elke maand van wereldbeschouwing, en daarom zal ik me ertoe moeten beperken slechts te beschrijven hoe mijn helden liefhebben, trouwen, kinderen krijgen, en hoe ze spreken.”

„Ik beng bang voor die mensen die tussen de regels tendenzen zoeken en die beslist een liberaal of conservatief in mij willen zien. Ik ben geen liberaal, geen conservatief, geen gematigd-voortuitstrevende, geen monnik, geen indifferentist.... Ik haat de leugen en het geweld in al hun vormen.... Mijn allerheiligste is het menselijk lichaam, de menselijke gezondheid, verstand, talent, geestdrift, liefde en de meest volstreckte vrijheid van geweld en leugen, waarin de laatste twee zich ook uiten. Ziedaar het programma waaraan ik mij zou houden, als ik een groot kunstenaar was.”

De man die dit schreef in brieven aan vrienden, zo omstreeks 1885, was een groot kunstenaar, en, in de eerste plaats, een waarlijk oprecht, bewust levend mens. Voor mij persoonlijk is het verschijnen van de eerste twee delen van Anton Tsjechow's Verzamelde Werken (bij G. A. van Oorschot, te Amsterdam, resp. in '53 en '54) tenminste veel meer geweest dan alleen een litteraire gebeurtenis. Ik begrijp nu, hoe de Engelse schrijfster Katharine Mansfield haar leven lang aan Tsjechow (die zij nooit ontmoet heeft) kon denken als aan een geliefde en vereerde vriend.

Het is niet zo eenvoudig te zeggen, waaruit de unieke kwaliteiten van Anton Tsjechow als verhalen- en toneelschrijver precies bestaan. De verhouding die men tot hem heeft is een uiterst persoonlijke; men kan hem niet aanvaarden op grond van de z.g. objectieve waardering, zoals men klassieken als Dante en Cervantes en Goethe toch met overtuiging „groot” noemt, ook al heeft men slechts aan hun werken geroken. Met Tsjechow's werk moet men leven; oppervlakkig kennis met hem maken, betekent: hem volstrekt niet kennen. Hem lezen is in zekere zin een test: in de mate waarin wij zelf met hart en ziel betrokken zijn bij het wel en wee, het oneindig gevarieerde, maar in alle verscheidenheid zo wonderbaarlijk „gelijke” doen en laten van de mens-op-aarde, herkennen wij met een schok van verrassing en ontroering of schrik, of schuldbesef, onszelf en onze naasten in de honderden gestalten van mannen en vrouwen en

kinderen die Tsjechow's verhalen en drama's bevolken.

Het merkwaardige is, dat men zich bij Tsjechow na het lezen zelden meer de gang van de vertelling als zodanig, de beschreven feiten, de intrige (als daar tenminste sprake van is, want Tsjechow kan het zonder de ruggegraat van een „plot” stellen) herinnert, maar dat de gezichten, stemmen en persoonlijke eigenaardigheden van de figuren, de stemming van een landschap, een klimaat, een milieu, ons nooit meer uit de gedachten gaan. Al die Russische binnenkamers in stad en provincie, in het laatste kwart van de negentiende eeuw, al die winkels en regeringsbureaux en kantoren en logementen, zomerhuisjes, boerderijen, landgoederen en eenzame stationsgebouwen, de sfeer van boomgaarden en berkebossen, van besneeuwde steppen, stadsparken, modderige dorpsstraten, rivieroeveren; en dan de mensen: weduwen, meisjes-van-de-vlakte, studenten, actrices, officieren, leraren, ambtenaren, postmeesters, professoren en mondaine dames, boeren, burgers en buitenlui, eenvoudigen van geest, hovaardigen, intriganten en snobs... dat alles komt ons, als het ware met de zintuigen waarnéembaar, uit de verhalen van Tsjechow tegemoet.

Lees een blad zij over deze mensen en de omgeving, de omstandigheden, waarin zij leven, en ge weet alles van hen; hun bestaan strekt zich uit buiten de grenzen van de vertelling, vaak niet meer dan een schets, waarin zij ons, sprekend, handelend, denkend, worden vertoond. Zij waren er al voordat het verhaal begon, hun leven gaat verder, al is het laatste woord gelezen.

Het verhaal is, zou men kunnen zeggen, het raakvlak van ons leven met hun levens; Tsjechow, de waarnemer en weergever, heeft dit contact tot stand gebracht. Zijn novellen zijn bijna altijd meer, veel meer, dan scherp geobserveerde en knap vertelde anecdoten, het zijn brokstukken bloedwarme menselijke werkelijkheid.

Men heeft Tsjechow wel eens zijn z.g. „gebrek aan standpunt” verweten. Als er gemoraliseerd, gekritiseerd of beredeneerd wordt, komt dat uit de mond van zijn personages, en heeft het de functie ons lezers hun karakter, hun eigen reacties te openbaren. Zelden of nooit richt Tsjechow zich direct als „ik” tot de lezer.... maar het wonderbaarlijke van zijn kunst is nu vooral dit: dat in de wijze waarop hij beschrijft, in de manier waarop hij zijn mensen laat spreken, de naakte werkelijkheid die achter de chaos en de schijn van onze wereld is, oprijst zó dat wij ons medeplichtig en medeverantwoordelijk voelen. Nergens zegt Tsjechow ooit in ronde woorden waar het hem om te

De redactie heeft mevrouw

HELLA HAASSE

bereid gevonden vast medewerkster te worden aan M. en W. Zij zal de letterkundige rubriek verzorgen en daarin beschouwingen geven over literatuur, meestal naar aanleiding van recente uitgaven. Hier volgt haar eerste bijdrage over de Nederlandse uitgave van novellen van de grote Russische schrijver Tsjechow.

doen is, welke les hij ons leren wil, wat hij poogt te ontmaskeren of aan de kaak te stellen, met welk menselijk tekort hij ons confronteert, welke hoop of troost hij ontdekt; hij heeft het schijnbaar over heel andere dingen, over een vrijgezellendiner, een begrafenis, een zakelijk gesprek, huiselijke ruzie, een bevalling, een wandeling op het land. Er gebeurt eigenlijk niets, men heeft het over koetjes en kalfjes, maakt banale opmerkingen.... maar een onthullender beeld van de in de toenmalige Russische maatschappij heersende mentaliteit (en van de menselijke zwakheden en eigenaardigheden in het algemeen) is nauwelijks denkbaar.

Het is gewoonte om bij de bespreking van werk van een auteur van Tsjechow's kaliber een kort overzicht te geven van zijn levensloop, en iets te zeggen over de tijd waarin hij leefde; men behoort dan verder ook nog te wijzen op de plaats die hij heeft ingenomen in de literatuurgeschiedenis van zijn land, en hem meer reliëf te geven door hem met voorgangers en tijdgenoten te vergelijken. Ik zou U eigenlijk moeten vertellen hoe Anton Tsjechow, kleinzoon van een lijfeigene, zoon van een kleinsteedse kruidenier, opgroeiende onder de druk van een hardvochtige, conventioneel-gelovige vader, die tegelijkertijd zó hechtte aan het „verder komen in de wereld” dat hij zijn kinderen ontaams armoede en gebrek naar het gymnasium stuurde, liet studeren, en hen tot lezen en theaterbezoek aanspoorde. Ik zou u moeten laten zien, hoe Anton al heel jong de kostwinner en geestelijke steunpilaar was van het gezin; hoe hij, als student in de medicijnen ook nog de tijd vond om door het aan de lopende band schrijven van korte stukjes voor humoristische bladen in het onderhoud van ouders, broers en zusters te voorzien.

Stellig zou ik aandacht moeten wijden aan het feit, dat hij aanvankelijk niet de minste litteraire pretentie had („krantenschrijver” noemde hij zich) en dat hij zich pas op den duur, onder invloed van de stimulerende bewondering van vrienden, bewust werd van zijn talent. Bovenal zou ik niet mogen verzwijgen hoe ernstig hij zijn taak als arts opvatte, hoe hij zich in steeds groeiende mate wijdde aan het verbeteren van misstanden op sociaal en medisch gebied. Tenslotte zou het op zijn plaats zijn, te wijzen op de grote invloed die zijn werk op de Europese literatuur heeft gehad. Maar al deze dingen kan de lezer vinden in tal van voortreffelijke

(Zie verder pag. 4)

HET ANDERE DUITSLAND EN WIJ

De tijden veranderen en wij veranderen mee. Dit is een oude wijsheid die de Romeinen al op hun kernachtige wijze onder woorden hebben gebracht. Zo ooit, dan is in onze tijd deze oude wijsheid weer gloednieuw geworden, zelfs zozeer dat wij er een nieuwe variatie op kunnen maken: de tijden veranderen zo vlug dat wij die verandering niet kunnen bijbenen.

Het is nog geen volle tien jaar geleden dat wij werden bevrijd van een onmenselijke druk, van een regime dat wij daarom zo verafschuwden, omdat er geen norm, geen recht, geen menselijkheid of humaniteit in te ontdekken viel, omdat het de heerschappij van het nihilisme dus in toepassing bracht. En het was niet in de laatste plaats als reactie op dit verderfelijke en mensonterende nihilisme dat het Humanistisch Verbond, kort na de bevrijding opgericht, aanhang kreeg onder tal van buitenkerkelijken en onder ruimdenkende kerkelijken werd begroet als een organisatie die op haar wijze kon meewerken aan het versterken van het besef van de waardigheid van de mens als voorwaarde en grondslag van elke waarlijk menselijke samenleving.

Hier werd niet zozeer een politiek veroordeeld, maar een funeste mentaliteit: het vereren van het geweld, het brute streven naar macht, de rassendiscriminatie, in het kort, de volkomen minachting van de mens.

Bovendien werd aan de westerse volken die dit regime hadden leren kennen en derhalve veroordelen, de taak opgelegd er voor te zorgen, dat zo iets zich nooit meer zou kunnen herhalen, dat hiervoor in de eerste plaats aan de heropvoeding van het Duitse volk dat dit regime mogelijk had gemaakt, en in het bijzonder van de opgroeiende jeugd die de denkbaar slechtste leerschool had doorlopen, alles gedaan moest worden wat gedaan kon worden. In alles moesten de goede Duitsers die als wij

onder het verwoestende nazisme hadden geleden, gesteund worden in hun poging langzamerhand de mentaliteit van aanbidding van geweld en militarisme enerzijds, van volgzzaamheid aan misdadige heersers anderzijds, te breken, te veranderen, om te zetten, zodat zij niet weer als tweemaal in deze eeuw van Europa een slagveld zouden kunnen maken.

Wat zien wij thans in Duitsland? Dat er op dit ogenblik een strijd wordt gevoerd tussen hen die streven naar het herwinnen van de oude machtsposities en hen die het dreigende gevaar beseffen — juist omdat zij Duitsers zijn — dat ligt in het wederom beschikken door die oude machten over een apparaat, hetzelfde apparaat dat zij van ouds hebben vertrouwd als hun liefste bezit, over een leger. Een leger, dat de meerderheid van dit volk — en dit is iets ongekends en verheugends — vreest, niet wil, maar dat hun door de politieke beslissingen in de wereld wordt opgedwongen. Zij weten dat, wanneer straks dit leger een feit is geworden, zij die het altijd hebben beheerst, het wederom zullen beheersen, dat het een nieuw wapen zal worden voor hen die hun oude ambities op geen stukken na hebben opgegeven, die nog altijd dromen van een groter Duitsland, groter zelfs dan het was in 1938. Zij weten ook, dat deze lieden weer, als zij eenmaal de vinger van twaalf divisies hebben gekregen de hele hand van 30 of 40 divisies zullen verlangen als toekomstend aan het grote Duitse volk, dat, als het niet langs vreedzame weg wordt verenigd, dan maar weer door middel van een oorlog deze vereniging moet bereiken.

Men kan gerust zeggen, dat het de goede Duitsers zijn, die dit gevaar inzien en duchten, dat het de oude fascist en militaristen zijn die het leger, hun leger, wensen, de herbewapening met alle macht voorstaan. Het moet ons toch iets zeggen, dat een hele partij, de S.P.D., deze herbewapening verwerpt, dat de grote Duitse vakvereniging van zes miljoen leden, met bijna volstrekte totaliteit van stemmen zich er tegen heeft verklaard, dat honderden protestantse geestelijken er tegen protesteren en zelfs opwekken tot dienstweigering, dat — en dit spreekt wel een luide taal — de jeugd vooral zich verzet tegen een nieuw leger, waarvan zij alleen maar kan verwachten dat het de oude dril en de oude „Feldwebel“-geest weer zal invoeren. Niet voor niets bestaat het op te richten ministerie van landsverdediging of hoe het mag heten, nu reeds overwegend uit nazi-officieren.

Is dit vraagstuk van de herbewapening van West-Duitsland slechts een politiek vraagstuk? Als wij ons nog eens even onze verplichting tegenover het goede Duitsland te binnen brengen, dan wordt het een kwestie van moraal, of wij de goede Duitsers nu, op het ogenblik, waarop wellicht ook ons lot en die van de komende generaties op het spel staan, onze solidariteit al of niet willen en durven toezeggen.

Men kan over de noodzaak van de herbewapening van West-Duitsland politiek verschillend denken, maar nu de beste Duitsers deze willen keren met het volle besef van wat er de consequentie van zal zijn, nu worden wij in een situatie geplaatst die ons voor een gewetensbeslissing stelt, zonder dat wij later kunnen zeggen: maar dat hebben wij niet geweten. Hier treedt een geheel nieuwe factor naar voren, de vraag of wij — want hier zou het naar mijn mening op neer komen — de goede Duitsers of tenminste een belangrijk deel van het Duitse volk dat wij daartoe mogen rekenen, mogen afvallen, nu zij de steun van ons en anderen, die na de bevrijding zo nodig werd bevonden, werkelijk nodig hebben.

Want laten wij ook dit element niet vergeten, wat ik het best met een vergelijking kan verduidelijken. Als een alcoholist die na een enorme klap die hij heeft gekregen, van de drank is geraakt en nu tien jaar lang geen drank heeft geproefd, een borrel aangeboden krijgt, dan moet hij degene die hem die aanbiedt, wel of als een onnozelaar die geen begrip heeft van wat hij aanbiedt of als een gewetenloos individu beschouwen. Want met die borrel kan alle kwaad waaraan hij was ontkomen in alle hevigheid terugkomen. Als men de Duitse „jongens“ weer in uniformen steekt, ze drilt, weer leert „Befehl ist Befehl“, dan, honderd tegen een, komt de oude Adam weer tevoorschijn.

Ik weet wel dat het Hum. Verbond inzake bewapening in het algemeen als zodanig geen uitspraak kan doen. Maar hier ligt de kwestie anders. Nu „het andere Duitsland“ zo dringend vraagt en eist: bewapen ons niet, overheerst voor ons de vraag, of wij, humanisten, dit andere Duitsland in de steek mogen laten. Moet hier van het Hum. Verbond niet een duidelijke uitspraak, op zijn minst een diepgaande discussie gevraagd worden?

O. NOORDENBOS.

MARGARET KNIGHT schokt B.B.C.-luisteraars

De Engelse humaniste Margaret Knight heeft een deel der luisteraars van de B.B.C. geschokt door haar twee radio-lezingen onder de titel „Morals without religion“ („Moraal zonder godsdienst“). Margaret Knight richtte zich vooral tot de eenvoudigen onder haar gehoor, die trachten hun traditionele geloof een meer bewuste inhoud te geven, die ook worstelen met allerlei opvoedingsproblemen. Zij gaf bepaalde richtlijnen voor een niet-godsdienstige opvoeding der kinderen. Haar lezingen zijn in het blad „The Listener“ („De luisteraar“) in druk verschenen en worden thans voor „Mens en Wereld“ vertaald. In het volgende nummer hopen wij de belangrijkste fragmenten er uit te publiceren.

(Vervolg van pag. 3)

studies die over zijn leven en werk zijn verschenen. In dit verband zou ik vooral uw aandacht willen vragen voor het boek „Anton Tsjechow en de Russische Intelligentia“ door dr T. Eekman (Van Loghum Slaterus N.V. Arnhem) en voor „Essays over Tsjechow“ (door P. H. Dubois, Ch. Timmer, S. Carmiggelt e.a., verschenen bij uitgeverij G. A. van Oorschot, A'dam). Waarschijnlijk zult u zelf op zoek gaan naar gegevens over achtergrond en karakter van deze unieke schrijver, zodra u zich verdiept hebt in de eerste twee delen van het „Verzameld Werk“ (bevattend verhalen uit de periode 1882—1887). De vertaling is van Charles B. Timmer.

Bij wijze van voorproefje kunt u drie verhalen van Tsjechow vinden in de bundel „Russische Verhalen“ (Prisma-reeks, Het Spectrum) Utrecht vert. door J. van der Eng).

HELLA HAASSE.

IN EN OM

het Humanistisch Verbond

MEDEDELINGEN VOOR DE LEDEN

JAARVERSLAG 1954

Hoofdbestuur

Op het Congres van 10 en 11 April 1954 werd het hoofdbestuur als volgt samengesteld: Dr. J. P. van Praag, voorzitter, Mr. H. B. J. Waslander, ondervoorzitter, J. Bijleveld, algemeen secretaris, W. Coenders, organisatie secretaris, W. C. Koppenberg, penningm., Dr. H. Bongers, redacteur, Dr. J. C. Brandt Corstius, Mevrouw A. J. Groenman-Deinum, Prof. Dr. T. T. ten Have, Mevrouw D. Heroma-Meilink, Joh. Jansen, Mevrouw H. A. Polak-Schwarz, H. Redeker, E. Schabracq, Ir. P. Schut, Dr. G. Stellinga, Mr. A. Stempels, Prof. Dr. G. Stuiveling, Mr. Dr. J. In 't Veld, Prof. Dr. Libbe van der Wal.

De vijf eerstgenomden vormden het Dagelijks Bestuur.

Het beleid van het hoofdbestuur bleef ook dit jaar beheerst door de beginselen, neergelegd in het jaarverslag over 1952, waarmee het congres reeds enige malen zijn instemming betuigde. In organisatorisch opzicht werd voortgegaan in de lijn, die van het begin af op dit gebied is getrokken: namelijk de grootst mogelijke zelfstandigheid der gemeenschappen, binnen de grenzen door de statuten en reglementen aangegeven. Daarbij spreekt het vanzelf dat het hoofdbestuur als centraal uitvoerend orgaan verantwoordelijk blijft voor de principiële koers van het Verbond. Maar er wordt doelbewust gestreefd naar een ontplooiing van werkzaamheden der gemeenschappen, overeenkomstig elks eigen aard en behoeften. Naarmate het Verbond zich consolideert, ligt dat ook meer voor de hand.

Voorts werd systematisch uitvoering gegeven aan de organisatorische en geestelijke versterking van het Verbond, waarover reeds in het vorige jaarverslag sprake was. Hoewel allerminst bewaard mag worden, dat in dit opzicht reeds aan de verlangens voldaan is, mag misschien gesproken worden van een keerpunt in de problematiek waarvoor het Verbond zich in 1953 gesteld zag. Nieuwe publiciteitsvormen, nieuwe functionarissen, en intenser contact tussen centraal apparaat en gemeenschappen dragen daartoe in belangrijke mate bij.

Het is hier de plaats om nog melding te maken van het aftreden van H. Redeker, Ir. P. Schut, Mr. A. Stempels en Mr. Dr. J. In 't Veld, aan het einde van de verslagperiode.

Leden en ledental

Het ledental bedroeg op 1 Januari 1954: 9.420. 1520 nieuwe leden konden worden ingeschreven, terwijl 875 leden wegens overlijden, emigratie en bedanken moesten worden afgevoerd.

Overzicht van het ledental

Jaar	Toe- tredingen	Af- voeringen	Netto- groei	Aantal per 31 Dec.
------	----------------	---------------	--------------	--------------------

Jaar	Toe- tredingen	Af- voeringen	Netto- groei	Aantal per 31 Dec.
1947			650	3.500
1948			850	4.350
1949			784	5.134
1950			1.099	6.233
1951			1.479	7.712
1952	1.328	340	988	8.700
1953	1.453	733	720	9.420
1954	1.520	875	645	10.065

Niet zonder voldoening kon worden vastgesteld, dat het Verbond binnen negen jaar na de oprichtingsdatum een ledental van tienduizend leden heeft bereikt. Voor een organisatie, waarvoor de oproep tot toetreding vóór alles een beroep op het verantwoordelijkheidsbesef betekent, is dit een bemoedigend resultaat.

Ook het getal der toetredingen geeft een opwekkend beeld. Zonder dat enige groot-scheepse ledenwerfcampagne wordt gevoerd, blijft dit getal stijgen. Niettemin zou meer te bereiken zijn, wanneer alle gemeenschappen metterdaad uitbreiding van het ledental zouden nastreven. Een goed voorbeeld geeft de gemeenschap Vlaardingen waar systematisch de adressen van alle buitenkerkelijken worden bezocht.

Al behoeft het aantal afvoeringen niet zorgwekkend genoemd te worden, het blijft bijzondere aandacht vragen.

Wanneer — zoals voor de hand ligt — de oorzaak van dit verschijnsel in de eerste plaats moet worden gezocht in onvoldoende binding met de leden, dan zal deze binding en dus de gemeenschapsvorming bijzondere zorg eisen.

De in dit verband door het hoofdbestuur ingestelde commissie gaf in haar rapport „Mens en Verbond” uitvoerige en gedetailleerde aanwijzingen. Het is te hopen dat de gemeenschappen deze taak de aandacht geven, die zij verdient. Ook al mogen in dit opzicht niet op korte termijn verbazingwekkende resultaten worden verwacht; dit mag geen aanleiding zijn dit vraagstuk minder nauwlettend in het oog te houden.

Teneinde méér inzicht te krijgen in de samenstelling van het ledental maakte het Centraal Bureau een begin met een ledenstatiek waaraan de hierna volgende cijfers, uitgedrukt in % van het totale ledental en weergevende de situatie per 1 Juli 1954, zijn ontleend:

Indeling naar beroep *)

Hogere beroepen	16.4 %
Middelbare beroepen	44.9 %
Lagere beroepen	23. %
Zonder beroep	9.5 %
Onbekend	6.2 %
	100. %

Mannen	51. %
Vrouwen	49. %
	100. %

*) Volgens een door het C.B.S. samengestelde beroepsindeling.

Indeling naar leeftijd

Van 18—29 jaar:	8.7 %
Van 29—39 jaar:	18.9 %
Van 39—49 jaar:	23.6 %
Van 49—59 jaar:	21.1 %
60 jaar en ouder:	22.6 %
Onbekend:	5.1 %
	100. %

Eerst wanneer gedurende geruime tijd deze gegevens (ook van de mutaties) ter beschikking staan, kan de volle waarde van deze statistiek blijken. Nu reeds valt te concluderen, dat de samenstelling van het ledental aanzienlijk meer geschakeerd is dan wel eens is verondersteld.

Gemeenschappen

Per 1 Januari 1954 bedroeg het aantal gemeenschappen: 67. In 1954 werd de gemeenschap Terschelling opgericht, terwijl de gemeenschap Zierikzee moest worden opgeheven.

Het aantal bleef dus: 67, nl:

Alkmaar, Almelo, Amsterdam, Amersfoort, Apeldoorn, Appelscha, Arnhem, Assen, Baarn, Beverwijk, Bilthoven, Brunssum/Heerlen, Delft, Deventer, Doetinchem, Dordrecht, Drachten, Eindhoven, Emmen, Enschedé, Goes, Gorinchem, Gorredijk, Gouda, Groningen, 's-Gravenhage, Haarlem, Heerenveen, Den Helder, Hengelo, Hilversum, Hoogezand/Sappemeer, Laren/Blaricum, Leeuwarden, Leiden, Lochem, Maastricht, Meppel, Middelburg, Musselkanaal, Naarden/Bussum, Nieuwe-Niedorp, Nunspeet, Nijehorne, Nijmegen, Oost-Zeeuws-Vlaanderen, Oss, Rotterdam, Schiedam, Sneek, Soest, Terschelling, Tiel, Utrecht, Veendam/Wildervank, Velsen, Vlaardingen, Vlissingen, Voorburg/Rijswijk, Wageningen, Wassenaar, Winterswijk, Zaanstreek, Zandvoort, Zeist, Zutphen, Zwolle.

De door de gemeenschappen ontplooid acti-viteiten zijn in de meeste gevallen van veelzijdige aard. Het bezinningswerk, veelal in de vorm van Zondagochtendbijeenkomsten, neemt daarbij veelal de voornaamste plaats in. Steeds meer gemeenschappen streven er naar deze bijeenkomsten een eigen karakter te geven door bijzondere zorg te besteden aan omgeving en omlijsting.

Voor de verdiepingsarbeid blijken vooral de bijeenkomsten in kleinere kring van grote waarde. Van deze vorm werd ook gebruik gemaakt voor de behandeling van „Humanisme en Religie”, het onderwerp, dat dit jaar aan de orde werd gesteld.

Van de verdere bijeenkomsten worden hier genoemd: kunstzinnige een feestelijke bijeenkomsten, leesclubs, cursussen, bijeenkomsten ter herdenking van de in de bezetting gevallen. Muziek- en zanggroepen geven in verscheidene gemeenschappen aan tal van bijeenkomsten medewerking.

Het aantal door gemeenschappen uitgegeven maandberichten is stijgende. Door samenwerking met verwante organisaties kon in enkele gevallen een omvangrijker maandblad verkregen worden.

De erkenning, die het Verbond meer en meer ondervindt, blijkt ook in plaatselijk verband, wanneer gemeenschapsvertegenwoordigers als zodanig uitgenodigd worden deel te nemen aan

arbeid van algemeen belang.

Het aandeel van de gemeenschappen in de taken, die worden samengevat onder de naam „Practische Humanisme”, wordt besproken in het gelijknamige hoofdstuk van dit jaarverslag.

Een belangrijke bijdrage leverden de gemeenschappen in het welslagen van de demonstratieve bijeenkomsten in Den Haag, Groningen en Hengelo. De wijze, waarop de aan deze bijeenkomsten verbonden organisatie-arbeid werd verricht, deed blijken, dat ook in dit opzicht het Verbond de kinderschoenen is ontgroeid.

Dit verslag kan niet een volledige opsomming geven van alle activiteiten, in het bijzonder niet van die, welke één bepaalde gemeenschap ontplooidde. Een uitzondering mag worden gemaakt voor de deelneming — in samenwerking met anderen — van de Haagse gemeenschap aan de aldaar gehouden damesbeurs. De reactie van R.K. zijde, waarbij de geloofsgenoten werden opgewekt de damesbeurs te mijden, heeft aan het welslagen van het Haagse initiatief geen afbreuk kunnen doen.

Bijzondere aandacht werd besteed aan het contact tussen centraal apparaat en gemeenschappen. Door toezending van losbladig documentatie-materiaal werd naar een zo goed mogelijke voorlichting van de gemeenschapsbesturen gestreefd, die voorts door de bulletins van de pers- en documentatiedienst en het Nieuws van het Centraal Bureau volledig op de hoogte kunnen blijven met alle wetenswaardigheden in en om het Verbond.

Doordat het Centraal Bureau méér van zijn tijd vergde dan kon worden verwacht, kon door F. v. d. Berkhof het voorgenoemde persoonlijk contact met de gemeenschappen nog niet in de gewenste mate worden onderhouden. Niettemin werden alle gemeenschappen in het najaar vanwege het D.B. bezocht. De besprekingen, die daardoor konden plaats vinden, waren verrijkend voor beide partijen.

Het reeds eerder genoemde rapport „Mens en Verbond” werd ter kennis van de gemeenschappen gebracht. De in dit rapport opgenomen wenken en adviezen kunnen slechts in de praktijk op hun waarde worden getoetst. Ook hier mag er dan nog eens op worden aangedrongen dit rapport niet als een archiefstuk te beschouwen, maar er — waar maar enigszins mogelijk — mee te werken. De betekenis, die het lid aan het Verbond toekent, wordt voor het grootste deel bepaald door de mate waarin hij er zich thuis voelt. Het is de spannende, maar ook inspirerende taak van de gemeenschapsbesturen dit „thuis” te scheppen.

Gewesten.

De indeling van de gewesten Twente-Achterhoek en IJssel-Rijn werd méér aangepast bij de provinciale grenzen. In het vervolg zullen zij dan ook als de gewesten Overijssel en Gelderland worden aangeduid. Een nieuw gewest werd gevormd voor de provincie Noord-Brabant, waardoor het Verbond einde 1954 10 gewesten telt nl.: Friesland, Groningen/Drente, Overijssel, Gelderland, Utrecht/Het Gooi, Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, Zeeland en Limburg.

De organisatie van de jaarlijkse studiedag werd wederom door de gewesten verzorgd. Het centraal ter behandeling gestelde onderwerp — ditmaal „Humanisme en Religie” — werd vooraf in de gemeenschappen besproken, na schriftelijke voorbereiding door de uitgave van het gelijknamige boekje.

De gewesten bleven voortgaan met die

werkzaamheden, welke zich uitstekend lenen voor uitvoering in gewestelijk verband, o.m. familiedagen en -weekends.

Van de gelegenheid die het gewestbestuur biedt aan de daarin zitting hebbende gemeenschaps-bestuurders om tot uitwisseling van ervaringen en inzichten te komen, werd in sommige gevallen een levendig gebruik gemaakt.

Een dergelijke uitwisseling op grotere schaal vindt plaats in de gewestelijke besturenconferenties, waar ook verslag wordt uitgebracht van de halfjaarlijkse landelijke conferentie van gewest-voorzitters en -secretarissen, de z.g. Top Kader Conferentie (T.K.C.) Door de aanwezigheid op de gewestelijke conferenties van een centrale functionaris wordt het contact tussen hoofdbestuur, gewesten en gemeenschappen nog meer versterkt.

Van T.K.C. en Gewestconferenties werd ook gebruik gemaakt om het rapport „Mens en Verbond” bij de gemeenschapsbesturen te introduceren.

Financiën.

Met voldoening mag wederom worden geconstateerd dat velen bereid bleken het Verbond te steunen door grotere of kleinere vrijwillige bijdragen. Allereerst is dus een hartelijk woord van dank voor de gevers hier op zijn plaats. Aan vrijwillige bijdragen kwam in 1954 niet minder dan bijna f 17.000.— beschikbaar, waarvan c.a. f 12.000.— voor het Fonds Geestelijk Werk. Weliswaar bestond het laatste bedrag voor een groot deel uit giften, die reeds eerder waren toegezegd, doch ook nieuwe niet onbelangrijke giften werden in 1954 ontvangen. Het Fonds voor Centraal Geestelijk Werk heeft daardoor een hoogte bereikt, welke het vertrouwen geeft, dat tezamen met de reeds toegezegde bedragen voldoende nieuwe giften zullen worden verkregen om de kosten van dit werk tot einde 1956 te dekken. Gezien het tekort op de gewone dienst meent het bestuur dan ook gerechtigd te zijn de in het vorig jaar aan het Fonds Centraal Geestelijk Werk toegevoegde giften van het Opbouwfonds ad rond f 4.500.— te gebruiken voor dekking van het gewone tekort.

Het resultaat van dit alles is, dat het geraamde tekort van bijna f 12.000.— tenslotte is teruggebracht tot een werkelijk niet gedekt tekort van rond f 4000.—, een tekort overigens, dat zonder de eerder vermelde giften niet minder dan rond f 26.000.— zou hebben bedragen.

De omstandigheid, dat de vrijwillige bijdragen altijd een incidenteel en toevallig karakter zullen blijven dragen en blijkens de ervaring het verkrijgen daarvan op sterk toenemende moeilijkheden blijkt te stuiten, maakt het geboden de financiële situatie met ernst te blijven volgen en naar afdoende middelen tot verbetering te blijven streven. Bovendien zullen de daartoe te vinden middelen op betrekkelijk korte termijn — gedacht wordt hierbij aan uiterlijk 1 Januari 1957 — te verwezenlijken moeten zijn. Suggesties van de gemeenschappen, welke tot een oplossing kunnen voeren, zullen gaarne in nauwgezette overweging worden genomen.

Enkele voorstellen hebben het hoofdbestuur reeds bereikt en zijn deels nog in overweging. Eén daarvan, betrekking hebbende op de instelling van een lidmaatschap voor het leven, is na onderzoek en na informatie bij de A.N.W.B., welke deze mogelijkheid kent, als voor ons ongeschikt verworpen. Tegen het voorstel verzet zich allereerst de aard van ons Verbond als

levensbeschouwelijke organisatie, die een afdoening ineens van een jaarlijkse bijdrage naar inkomen principieel onjuist maakt. Bovendien zou de uitvoering technisch grote bezwaren opleveren door de aard van onze contributieregeling, die gebaseerd is op een met het inkomen variërende contributie. Voor het lidmaatschap voor het leven zouden dus verschillende afkoopsommen moeten worden vastgesteld, terwijl dan zelfs nog geen rekening kan worden gehouden met de gedurende het lidmaatschap wisselende welstand. Het gevolg van een en ander zou onvermijdelijk een dusdanig hoog bedrag voor een dergelijk lidmaatschap betekenen, dat de aantrekkelijkheid daarvan geheel verloren zou gaan.

In dit verband mag er overigens nog eens bij herhaling op worden gewezen, dat de nu geldende contributieschaal als richtsnoer door het grootste deel van onze leden niet wordt gevolgd. Naast het mooie voorbeeld van de vele vrijwillige bijdragen, staat helaas het teleurstellende feit van de onderwaardering van de betekenis van 't Verbond bij tallozen van onze leden, zoals die blijkt uit hun contributies.

Bij hetgeen werd gezegd omtrent de jaarlijkse weerkerende tekorten van het Verbond moet tenslotte nog worden gewezen op de steeds voortgaande onvermijdelijke stijging van de uitgaven, die deels worden veroorzaakt door algemene prijs- en loonstijgingen en anderdeels een gevolg zijn van de zich uitbreidende taken van het Verbond. Moge het niet nodig zijn de zo noodzakelijke werkzaamheden uit financiële overwegingen te beperken. Voorlopig vertrouwt het hoofdbestuur, dat de Humanisten in Nederland zullen blijven beseffen, dat hun verantwoordelijkheid eist de vele taken, waarvan een groot deel door vrijwillige inspanning wordt verricht, niet ongedaan te laten liggen.

In dit vertrouwen durft het hoofdbestuur opnieuw een begroting te presenteren, die een tekort van ruim f 16.000.— aantoon, ongeacht de uitgaven voor Centraal Geestelijk Werk van nog eens f 13.000.—, die gedekt zullen worden uit de speciaal voor dit doel bijeengebrachte resp. nog bijeen te brengen gelden. Een beroep tot verdere en grotere offerbereidheid is hierbij op zijn plaats.

Centraal Bureau en personeel.

Op 1 Februari trad D. Th. F. d'Angremond in dienst als Centraal Geestelijk Raadsman. Hij is — behalve met assistentie bij de algemene leiding — in het bijzonder belast met de opbouw van het werk in de gemeenschappen, bekend als Practisch Humanisme.

De administrateur F. van den Berkhof kon door de ontwikkeling der werkzaamheden op het C.B. minder aandacht besteden aan het contact met de gemeenschappen dan in de bedoeling ligt. J. Slegt heeft de dienst verlaten. In zijn plaats werd ingaande 1 Juni J. H. Kramer als bureau-chef benoemd.

De geestelijke raadsman C. H. Schonk bleef belast met de algemene leiding van de geestelijke verzorging in de kampen voor arbeiders, daarbij voor de watersnoodgebieden 1953 geassisteerd door P. v. d. Vliet.

De staf van „De Ark”, gevormd door J. G. Eekman en het echtpaar Dimmendaal, werd wederom bijgestaan door verscheidene vrijwillige en bezoldigde medewerkers(sters).

In een klein aantal jaren is het aantal medewerkers in dienstverband niet onaanzienlijk uitgebreid, hetgeen op zichzelf reeds een aanwijzing vormt van de toeneming in omvang en

verscheidenheid der werkzaamheden. Met dankbaarheid mag worden vastgesteld, dat hoe verscheiden de personeelsformatie ook geworden mag zijn, alle medewerkers met evenveel toewijding het Verbond dienen.

Commissies.

De werkzaamheden van het hoofdbestuur werden wederom door de arbeid van verscheidene commissies ondersteund. Daarvan moeten allereerst worden genoemd de vaste commissies voor publiciteit, praktisch humanisme, radio, internationale contacten, De Ark, buitenwerk en zang, muziek en lekespel.

Commissies van tijdelijk karakter worden ingesteld, wanneer een bepaald onderwerp nadere bestudering behoeft. Uiteraard dienen dergelijke commissies beperkt in aantal te zijn, waar zij immers tijd en energie vragen, die aan ander werk onttrokken moeten worden.

De commissie „Sociale Gerechtigheid” vorderde zodanig met haar werkzaamheden, dat publicatie van haar rapport in begin 1955 kan worden tegemoet gezien.

Het in December 1953 gepubliceerde rapport van de commissie „Beginselverklaring” werd besproken door het hoofdbestuur en het congres 1954. Na deze voorlopige behandeling kwam de commissie opnieuw bijeen ter bestudering van het congresverslag en een aantal rapporten van gemeenschappen en enkelingen, hetgeen leidde tot enkele wijzigingen in het aanvankelijke rapport. In November 1954 kon de commissie haar tweede rapport aan het hoofdbestuur aanbieden.

Het werk van de commissie „Mens en Maatschappij” ondervond door allerlei omstandigheden vertraging. Deze commissie heeft te adviseren omtrent de principiële gezichtspunten uit humanistisch oogpunt van de ontwikkeling der achtergebleven gebieden, het vluchtelingen-vraagstuk en het rassenprobleem.

De commissie „Mens en Techniek” zette haar werkzaamheden — met medewerking van Ir. E. Hijmans — voort.

In het najaar van 1953 werd een commissie belast met een onderzoek naar de vraag welke activiteiten en vormen van aanpak het Verbond kan ontwikkelen om te bereiken, dat ieder — ongeacht zijn intellectuele vaardigheden —, die humanistisch denkt en voelt, het Verbond ook als zijn geestelijk thuis zal kunnen aanvaarden en beleven. Deze commissie bracht in de loop van het verslagjaar haar rapport „Mens en Verbond” uit, dat ter kennis van gemeenschapsbesturen en sprekers werd gebracht.

Een commissie werd ingesteld ter bestudering van het probleem van de godsdienst in de humanistische gezinsopvoeding.

Tenslotte werd een commissie in het leven geroepen, die opzet en inhoud van de vormingscursussen voor jongeren heeft aan te geven.

Publicaties en radio.

Uitgegeven werd „Het Humanistisch Verbond antwoordt”, een reactie op het rapport van het (R.K.) Centrum voor Staatskundige Vorming: „Overheid en Humanistisch Verbond”. De gebruikelijke Nieuwjaarsbrief bleef ook in 1954 niet achterwege.

In vergenvorderde staat van voorbereiding verkeren een boekje „Humanisme en Rede” en een boekje „Ontmoeting der levensovertuigingen”. Ook aan een eenvoudiger uitgave wordt gewerkt. De teksten van de kalender voor 1955 werden wederom door H. G. Cannegieter en Prof. Dr. G. Stuiveling verzorgd. Er werden 1400 exemplaren verkocht.

Het aantal abonneés op het Woord van de Week bedroeg aan het eind van 1954: 1635.

Het humanistische woord klonk wederom voor de microfoon van V.A.R.A., Wereldomroep en Regionale Omroep Noord (Friese uitzending); ook een enkele maal voor de V.P.R.O. Het werd bijzonder gewaardeerd, dat de V.A.R.A. het aanvangstijdstip van de rubriek „Geestelijk Leven” weer iedere week op Zondagochtend 9.45 stelde.

Hoogst onbevredigend is het, dat de A.V.R.O. nog steeds niet tot een duidelijke stellingname ten opzichte van humanistische uitzendingen kon komen.

Met ingang van 1954 verscheen „Mens en Wereld” om de veertien dagen tegen een vergoeding van f 3,— per jaar voor leden, die daarnaast — zonder extra bijdrage — het verenigingsblad „In en om het Humanistisch Verbond” ontvangen. Door deze verruiming der publicatiemiddelen kreeg de redactie meer dan tot dusver gelegenheid te streven naar een blad van brede opzet, dat aantrekkelijk is voor humanisten van elke schakering. Het spreekt vanzelf dat een jaar praktijk te gering is om tot volledige ontwikkeling van alle mogelijkheden te komen. Toch mag reeds gezegd worden, dat de wijziging in de publicatiemiddelen algemeen als een verbetering wordt gevoeld. De instemming die het blad in zijn nieuwe vorm ontmoet, blijkt ook uit het aantal abonneés, dat einde 1954 4500 bedroeg.

Slechts in één geval werd gebruik gemaakt van de mogelijkheid om bij het hoofdbestuur tegen redactie-beslissingen in beroep te gaan. Het beroep werd afgewezen.

Meningsvorming rondom het moderne humanisme.

Als reactie op de journalistieke en parlementaire polemieken rondom de jaarwisseling 1953/1954 werden, in samenwerking met Humanitas en het Thuisfront, in Februari een drietal demonstratieve vergaderingen belegd in Den Haag, Groningen en Hengelo. Ze werden tezamen bezocht door ongeveer 3.500 personen. Bij die gelegenheid werden tienduizenden oproepen verspreid en over het geheel een grote activiteit aan de dag gelegd.

In het voorjaar van 1954 verscheen het rapport inzake „Overheid en Humanistisch Verbond” van het (R.K.) Centrum voor Staatskundige Vorming”. In de eerstvolgende nummers van „Mens en Wereld” volgde daarop terstond een reactie, terwijl een uitvoeriger, gedocumenteerd en principieel antwoord werd voorbereid. Dit verscheen in het najaar onder de titel „Het Humanistisch Verbond antwoordt”.

Inmiddels was de discussie rondom dit vraagstuk voortgegaan. Allereerst was het Pinkster-Mandement der bisschoppen een opzienbarende gebeurtenis, waarin mede de positie van het humanisme betrokken was. Ook daarop werd in „Mens en Wereld” prompt gereageerd. Voorts verscheen temidden van een uitgebreide polemiek een zeer te waarderen brochure van Prot. Christelijke zijde t.w. van de hand van Prof. Van Ruler omtrent het onderwerp „Overheid en Humanisme”. Het spreekt vanzelf dat het hoofdbestuur zich bij dit alles in het openbaar en in besloten kring niet onbetuigd gelaten heeft.

Tevens werden in verschillend verband de besprekingen voortgezet omtrent de praktische uitvoering der geestelijke verzorging in overheidsverband. Er is geen reden om met het bereikte resultaat geen genoegen te nemen.

Hiermee wil overigens niet gezegd zijn, dat er geen gerechtvaardigde verlangens van humanistische zijde meer te vervullen zouden zijn.

Mede met het oog daarop bleef een geregeld contact met vooraanstaande leden van verschillende politieke partijen gehandhaafd. Ook overigens werd getracht in woord en geschrift belangstelling te wekken voor de zaak van het humanisme. Aan de meningsvorming o.a. rondom de openbare school, de radio en de verzuiling werd onzerzijds in velerlei verband deelgenomen.

De humanistische pers- en documentatiedienst — uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld — nam dit jaar in belang toe.

De humanistische idee vond ongetwijfeld in bredere kring een zekere erkenning.

Nog zij onder dit hoofdstuk vermeld dat in de zomer een sprekersconferentie werd belegd. Het is de bedoeling dit soort conferenties eens per jaar te doen plaatsvinden. Een driemaandelijks contactbrief voor de sprekers, genaamd „De Stembork” is sindsdien twee maal verschenen.

Stichting Socrates.

De in het vorige jaarverslag uitgesproken verwachting, dat de Humanistische Stichting Socrates in 1954 tot een opleving zou komen, is tot werkelijkheid geworden. In dit verband verdient het werk van de Directeur B. J. Max alle lof. Het verschijnen van de eerste jaargang van het tijdschrift „Rekenschap” voorziet in een lang gevoelde behoefte. Deze jaargang bracht een aantal belangrijke beschouwingen op wetenschappelijk niveau, die de bezinning op de problemen van het humanisme in ruimere kring ten zeerste zullen kunnen stimuleren. Het aantal abonneés bleef nog beneden de gestelde verwachtingen, doch aangenomen mag worden, dat het zich nog verder zal ontwikkelen. Helaas, zag H. Redeker zich genoodzaakt wegens tijdsgebrek uit de redactie te treden.

De bijzondere leerstoel aan de Technische Hogeschool te Delft wordt bekleed door Prof. Dr. L. G. van der Wal, die ook in het studiejaar 1953—1954 voor een belangstellend gehoor zijn colleges gaf.

De Wetenschappelijke Sectie van de Stichting hield op 24 October zijn tweede landdag, die druk bezocht werd, en waarop Prof. Dr. L. G. van der Wal en H. Redeker inleidden over het onderwerp „Overtuiging en objectiviteit”.

De Humanistische Zomerschool 1954 was gewijd aan het onderwerp „Ontmoeting der Levensovertuigingen”, en werd van 1—7 Augustus gehouden te Amersfoort onder leiding van D. d'Ancremond. Er waren ruim 70 deelnemers. Dr. H. Faber, Dr. A. L. Constandse, Dr. B. M. I. Delfgaauw, Prof. Dr. J. H. Bavinck en Dr. J. P. van Praag spraken over respectievelijk Vrijzinnig Christendom, Scepticisme, Rooms-Katholicisme, Protestantisme, en Humanisme.

Het aantal contribuanten van de Stichting steeg van 87 tot 136, het aantal donateurs van het Leerstoelfonds van 38 tot 90. De stijging van het aantal donateurs werd voornamelijk bereikt door een schriftelijk beroep van de secretaris van het Curatorium voor de Leerstoelen en de directeur van de Stichting op een aantal academisch gevormde leden van het Humanistisch Verbond. Verdere versterking van de financiële positie van de Stichting blijft echter dringend gewenst.

Practisch Humanisme.

De commissie voor Practisch Humanisme werd uitgebreid met de Heer P. A. Pols. Mevrouw C. Hijman-Konijn trok zich uit de commissie terug; in haar functie is nog niet voorzien. Sinds Februari heeft in de commissie zitting de toen aangestelde centrale geestelijke raadsman, D. Th. F. d'Angremond. De z.g. rondzendbrief der commissie kreeg een meer aan zijn doel beantwoordende vorm en draagt thans de naam „De Puntjes op de I”.

Met de verschillende kanten van het practisch humanisme hield de commissie zich zowel organisatorisch als principieel voortdurend bezig. De Centraal Geestelijk Raadsman was vooral belast met de opbouw van een eigen apparaat in de gemeenschappen. Gestreefd wordt naar de vervulling van het plaatselijk raadsmanschap in alle of althans de meeste gemeenschappen. Veel voorbereidend werk moet daartoe worden verricht. Maar men mag verwachten dat deze arbeid binnenkort vrucht zal dragen. Dat dit noodzakelijk is, spreekt vanzelf voor wie beseft, dat de praktische arbeid van het Verbond op schier ieder terrein, van de opbouw van zulk een apparaat mede afhangt.

Een belangrijke ontwikkeling is waar te nemen op het gebied van het ziekenhuiswerk. Veel werd gedaan aan de voorlichting van bezoekers en bezoekers. Het valt echter te betreuren dat de commissie niet voldoende op de hoogte wordt gehouden, wanneer men in een gemeenschap met ziekenhuisbezoek begint.

Een aparte tak van dit werk is het Sanatoriumbezoek, dat van grote betekenis wordt. Hierbij worden ook districts-raadslieden ingeschakeld. Intussen mag niet onvermeld blijven, dat ook bij het ziekenbezoek met de gebruikelijke tegenwerking van godsdienstige zijde gerekend moet worden, vaak ook waar het algemene of openbare ziekenhuizen betreft.

Met voldoening moet in dit verslag melding gemaakt worden van het feit dat eindelijk de regeling voor geestelijke verzorging van buitenkerkelijke gedetineerden zijn beslag kreeg. Aan het Departement van Justitie werd een ambtenaar aangesteld, die met de uitvoering van deze regeling belast is. Het Verbond als zodanig werd erkend als genootschap op geestelijke grondslag in de zin der gevangeniswet. Onzerzijds werden inmiddels een tiental raadslieden voor dit werk voorgedragen. In totaal zullen vermoedelijk een vijf en veertig medewerkers nodig zijn. Met de Sectie reclassering van Humanitas is uiteraard contact gezocht ten behoeve van deze arbeid.

Het heeft geen zin een gedetailleerd overzicht te geven van alle activiteiten op het gebied van het practisch humanisme. Conferenties en plaatselijke scholingsbijeenkomsten werden belegd. Voorts hield de commissie zich bezig met het steeds veeleisende werk in de arbeiderskampen, dat ook dit jaar onder leiding van de raadslieden C. H. Schonk en P. W. v. d. Vliet, grote betekenis had. Ook de emigratie-arbeid vergde herhaaldelijk de aandacht van de commissie. Aandacht werd verder besteed aan gerepatrieerde Indische Nederlanders en gewetensbezwaarden tegen de dienstplicht, aan vormingswerk voor jeugdigen — waarvoor een tijdelijke commissie werd ingesteld — en aan bejaardenzorg. Nu wat dit laatste betreft gebleken is, dat de commissie, ingesteld door het Humanistisch Centrum Mens en Wereld geen concrete taak voor zich zag weggelegd, zal een contact-commissie, waarin ook Humanitas en

de Gerhard Stichting gevraagd zijn een vertegenwoordiger aan te wijzen, zich met de praktische vragen bezighouden, die zich voordoen.

Ook het vraagstuk der huwelijksbemiddeling is in de loop van het jaar nog wel eens ter tafel geweest. De commissie is nog steeds van mening, dat hier een taak voor het Verbond kan liggen en stelt zich voor t.z.t. nog eens plannen in die richting te overwegen.

Samenvattend mag gezegd worden, dat het practisch humanisme, zoals dat in het Verbond wordt verstaan in volle ontwikkeling is. De betekenis daarvan voor de verwerkelijking van de humanistische gedachte kan moeilijk overschat worden. Het spreekt vanzelf dat daarvoor aller aandacht en aller medewerking vereist is.

Culturele arbeid en buitenwerk.

De buitencommissie organiseert de volgende zomerkampen:

drie familiecampen met 242 deelnemers
een familietentenkamp met 28 deelnemers
twee kinderkampen met 109 deelnemers.

Verder werden jongeren- en jeugdkampen georganiseerd door de H.J.B., en H.J.G. en de S.V.H.G.

Ook dit jaar waren de kampen over het geheel een groot succes; enkele gebreken bij het kindertentenkamp uitgezonderd. Uiteraard heeft de commissie zich beraden op de gebleken tekortkomingen. De leiding van de kampen verdient wederom alle lof. Het fonds „Potten en Pannen” (dat het kampeermateriaal beheert) beschikt intussen over materiaal ter waarde van tegen de duizend gulden.

In de loop van het jaar trad J. G. Eekman op als secretaris van de commissie.

De commissie zang, muziek- en lekespel zette haar werkzaamheden voort. Naast de huismuziek had het lekespel in het bijzonder haar aandacht. Wellicht dat er aanleiding aan haar activiteiten iets meer aandacht te besteden.

„De Ark”.

Voor de Ark is 1954 zonder twijfel een succesjaar geweest. De inmiddels verworven bekendheid en daarnaast een veel intensievere propaganda hebben een verrassend groot aantal gasten naar ons vakantie- en conferentieoord getrokken. Niet minder dan 11.000 logeerdagen konden worden geboekt.

Welke eisen dit, in het bijzonder in het hoogseizoen, heeft gesteld, kan men zich zelfs bij benadering niet voorstellen. Weken achtereen moesten dagelijks niet minder dan 150 mensen worden verzorgd en dat alles in een gebouw en met een keukeninrichting, die voor een dergelijk massaal gebruik nog niet zijn berekend. De wijze, waarop de staf van de Ark alle organisatorische moeilijkheden heeft weten te overwinnen is dan ook boven alle lof verheven. Hun voortdurende inspanning is een levend bewijs van de liefde voor hun taak, waarvoor hoofdbestuur en leden van het Verbond hen telkens weer opnieuw dankbaar zijn.

Deze groeiende stroom van bezoekers maakt het echter noodzakelijk bij voortdurend voorzieningen te treffen voor de inrichting van gebouw en inventaris. Ook op dit gebied is in het afgelopen jaar weer veel tot stand gekomen, ten dele ook door de medewerking van vrijwilligers, waarvan een dankbaar gebruik is gemaakt. In aanmerking nemende, dat bij de overname van de Ark reeds veel onderhoud achterstallig was, wordt het duidelijk dat ook in de komende jaren nog belangrijke bedragen

voor onderhoud en vernieuwing zullen moeten worden besteed. Inmiddels is zelfs in ernstige overweging de vraag of het tijdperk van de incidentele voorzieningen niet moet worden afgesloten om de volle aandacht te gaan wijden aan een nieuwbouw-project. Een schets-plan ligt bereids ter tafel en het is de bedoeling de bestudering hiervan op te dragen aan de beheerscommissie. Vast staat echter dat met de verwerkelijking daarvan aanzienlijke sommen gemoeid zouden zijn, waarvoor een beroep op de leden niet achterwege zou kunnen blijven.

In deze toeneming van werkzaamheden en financiële problemen heeft het Hoofdbestuur aanleiding gevonden om aan de exploitatie van „De Ark” een meer zelfstandige vorm te geven. Gehoopt wordt, dat bij deze zelfstandige exploitatie op den duur geen beroep op de Verbondsfinanciën meer nodig zal zijn.

Ondanks het in vele opzichten zo gunstige jaar is de financiële uitkomst over 1954 nog niet geheel bevredigend geweest. Er bleef een tekort van ruim f 5.000.—, hetgeen voor een belangrijk deel werd veroorzaakt door prijsstijgingen. Als gevolg daarvan moesten voor 1955 de prijzen met ongeveer 10% worden verhoogd. Overigens wordt voor 1955 nog op een stijging van het aantal logeerdagen gerekend, in verband waarmee opnieuw de aandacht van de leden, die tot heden nog nimmer De Ark bevolkten, wordt gevraagd.

H.J.G. en H.J.B.

In de loop van 1954 heeft de H.J.G. zich op de geconsolideerde basis, die in vorige jaren gelegd is, voorspoedig ontwikkeld. Het ledental groeide verhoudingsgewijze snel, de activiteit ontplooidde zich naar vele richtingen, enkele zeer te waarderen publicaties zagen het licht. Daarnaast bleef de „Libertijn” regelmatig verschijnen; door een organisatie-orgaan „Van de bovenste plank” werden de contacten met de afdelingen onderhouden. Ook dit jaar werden een aantal geslaagde kampen en weekends georganiseerd.

Hoewel de H.J.G. nog steeds een vrij kleine groep is, mag toch gezegd worden, dat de humanistische jongeren een levend element in de organisatie van humanisten vormen, waarin ze ook organisatorisch meer en meer hun eigen plaats gaan innemen. Het hoofdbestuur ziet de verdere ontwikkeling van de H.J.G. dan ook met vertrouwen tegemoet. Dr. J. C. Brandt Corstius woonde namens het Hoofdbestuur de Hoofdbestuursvergaderingen van de H.J.G. bij.

De in vorige jaren tot stand gekomen jeugdgroepen werden in de loop van 1954 landelijk georganiseerd in de **Humanistische Jeugdbeweging** onder een eigen bestuur. Met de H.J.G. zullen nog besprekingen gevoerd worden over de bepaling der leeftijdsgrenzen. Aan het — overigens geringe aantal — kleine groepjes, zijn vanwege het Verbond en in overleg met de groepjes zelf, plaatselijke mentoren verbonden; hetzelfde geldt voor de landelijke mentor. Tegenover met enkele andere jeugdleiders vormen zij de Raad van Mentoren.

Het contact tussen Verbond en de H.J.B. komt via deze Raad van Mentoren tot stand. Een formele samenhang tussen beide organisaties is er niet en wordt ook niet beoogd. Ook in de grondslag van de H.J.B. — waarin overigens nog een enkele wijziging wenselijk lijkt — dient tot uitdrukking te blijven komen, dat van jeugdigen tussen 15 en tenminste 18 jaar geen definitieve beslissingen op het gebied van de levensovertuiging geëist mag worden. Op deze

grondslag mag een rustige en bescheiden ontwikkeling van de H.J.B. tegemoet worden ge-

Contacten.

Met **Humanitas** werd de samenwerking op de bekende voet voortgezet. Vele malen werd overleg gepleegd over belangen, die beide organisaties raken. Met het **Thuisfront** werden als voorheen persoonlijke banden onderhouden. De samenwerking ook met de andere humanistische organisaties in het **Humanistisch Centrum Mens en Wereld** werd voortgezet in aller belang. Gezamenlijk werd ook een Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek in het leven geroepen, onder voorzitterschap van Professor Dr. T. T. ten Have. Het Centrum behartigt ook de pers- en documentatiedienst en de emigratiekwesties. Als directeur trad sinds September op de Heer Mr. H. Rood, en als perschef Mevrouw Mr. H. Singer-Dekker.

Van de **Centrale Stichting Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden**, waarin het Verbond vertegenwoordigd is, valt weinig te vermelden. Het werk der Stichting ontwikkelt zich zeer bevredigend. Het Verbond is voorts vertegenwoordigd in de **A. H. Gerhard-Stichting**. Naar het zich thans laat aanzien zal deze

stichting in de loop van 1955 kunnen beginnen met de bouw van haar eerste bejaardentehuis. Een waarnemer van de **Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag** woont nog steeds de H.B.-vergaderingen van het Verbond bij. Ook overigens waren er enige nuttige contacten tussen beide organisaties. De vele officieuze en officiële contacten, die verder werden aangeknoopt of onderhouden, mogen hier in het algemeen aangeduid worden. Reeds vaak is er op gewezen, dat de betekenis daarvan niet onderschat mag worden.

Vaak komen belangrijke initiatieven op die wijze tot stand en worden nuttige relaties aldus aangeknoopt. Zolang zulke contacten echter geen concrete resultaten hebben opgeleverd heeft het geen zin daarover uit te weiden.

Van de **International Humanist and Ethical Union** verscheen een driemaandelijks bulletin (f 3,— p. j., waarmee tevens de arbeid van de Unie gesteund wordt). Het congres zal in 1957 te Londen plaats hebben. Een voorbereidende conferentie voor Europa zal waarschijnlijk in Augustus in België belegd worden. In het algemeen kan gezegd worden, dat de IHEU zich bevredigend ontwikkelt. Het Verbond neemt er een belangrijke plaats bij in. Het behartigt

speciaal ook de Europese relaties, inzonderheid met de **Fédération Humaniste**, een jonge organisatie in Frankrijk, en de **Bund Frei-Religiöser Gemeinde** in Duitsland, die echter geen van beide nog lid van de Unie zijn.

Slotwoord.

Ook uit dit beknopte en schetsmatige jaarverslag mag blijken, dat het Verbond in het algemeen een bloeiend bestaan leidt, al zijn het de zorgen ook niet vreemd.

De problemen en moeilijkheden voortkomend uit weerstanden van buitenaf zijn van een niet te verwaarlozen betekenis en zij zullen voortdurend oplettendheid en toewijding nodig maken.

Zij zijn echter des te eerder te overwinnen, naarmate van binnen uit méér verbondenheid wordt getoond met de grootse taak, die thans meer dan tienduizend humanisten bijeenbracht. De kracht van deze verbondenheid valt niet te peilen uit een jaarverslag, wordt evenmin gevormd door een congresbesluit, maar is in de eerste plaats afhankelijk van ieders persoonlijke bijdrage, in welke vorm dan ook.

J. BIJLEVELD, algemeen secretaris.
W. COENDERS, org. secretaris.

Toelichting op de begroting 1955

Algemeen

Een drietal algemene opmerkingen mogen voorafgaan aan een nadere toelichting van de daarvoor in aanmerking komende posten op de begroting.

1. De begroting heeft vormverandering tegenover vroegere jaren ondergaan, welke er op gericht is een duidelijker meer samenvattend beeld te geven van de besteding van de Verbondsfinanciën. Daartoe zijn de posten naar hoofdstukken gegroepeerd, die elk een bepaalde activiteit van het Verbond omvatten. Daardoor is uit de samenvatting van de voor- en nadelige saldi dezer hoofdstukken een duidelijk sprekend overzicht van herkomst en besteding van de gelden ontstaan.
2. Ter vergelijking met de begrotingscijfers zijn dit jaar niet de begrotingscijfers van het vorige jaar, doch de werkelijke cijfers opgenomen. Deze laatsten vormen namelijk als regel een betere basis voor de begroting van het komende jaar dan de oude begrotingscijfers van het vorige jaar.
3. Mede in verband met de overwegingen onder sub 1 zijn in de begroting tevens opgenomen de afzonderlijke stichtingen. Het saldo van de baten en lasten van deze stichtingen zijn afgevoerd onder de benaming „Reserve”, omdat althans formeel de uitkomsten daarvan geen invloed mogen hebben op de begroting van het Verbond.

Practisch Humanisme.

Doordat voor dit doel nog een speciale reserve aanwezig was, verschijnen op de rekening over 1954 geen kosten. Voor 1955 moet echter weer op bepaalde uitgaven worden gerekend.

Arbeiderskampen.

Door de stijging van salarissen vertoont de begroting een toenemend tekort. Gestreefd zal worden naar een verhoging van het Rijks-subsidie.

Gevangeniswezen.

In verband met het in de gevangenissen aangevangen werk verschijnt voor de eerste maal voor dit doel een post op de begroting.

Centraal Geestelijk Werk.

De uitgaven worden gedekt door middelen uit een speciaal fonds, hetwelk echter tot hoogstens einde 1956 toereikend zal zijn. Verwezen moge hier voorts worden naar het jaarverslag.

Woord van de Week.

Het aantal abonné's vertoont een dalende lijn.

Mens en Wereld.

Bij de begroting is uitgegaan van een aantal ledenabonné's van 4500 en van niet-ledenabonné's van 300, respectievelijk met een abonnementsprijs van f 3,— en f 5,— per jaar.

De stijging van de papierprijzen per 1 Januari 1955 is oorzaak, dat deze begroting toch nog met een tekort sluit.

Rekenschap.

De exploitatie van Rekenschap werd overgebracht naar de Stichting Socrates, waar dit naar zijn aard ook beter thuishoort. De aanloopkosten waren vrij aanzienlijk, doch deze konden mede door giften voor een groot deel worden gedekt. In 1955 wordt een abonnementental van 500 verwacht.

De Ark.

Ingevolge een besluit van het Hoofdbestuur is in de aanvang van dit jaar aan de exploitatie van De Ark een zelfstandige vorm gegeven door oprichting van een afzonderlijke stichting. Gebouwen en de huidige inventaris blijven eigendom van het Verbond zelf, doch worden verhuurd aan de Stichting. In de huursom zijn rente en afschrijvingen van de eigendommen begrepen, behalve de afschrijving, welke rechtstreeks door De Ark worden gedragen.

Voorts is in de huur een delging van de aanloopverliezen opgenomen, welke aan het Verbond ten goede komt. Mede daardoor kon de begroting van De Ark nog niet geheel

sluitend worden gemaakt. Het bestuur stelt voor het geraamde verlies niet ten laste van de Verbondsfinanciën te brengen, doch naar het volgend jaar te laten overgaan in de verwachting, dat het zal gelukken uit de verdere exploitatie ook dit verlies te dekken.

Centraal Bureau.

In de begroting is, evenals voor De Ark, een huur voor het pand Bleyenburgerstraat opgenomen, welke ten goede komt aan een afzonderlijk hoofd „Exploitatie gebouwen” onder het Hoofdstuk „Financiering algemeen”.

De stijgende kosten zijn een gevolg van loonen, prijsstijgingen en van de uitbreiding van de werkzaamheden.

Bijdragen en subsidies.

Gewestfonds.

In de begroting zijn hieronder de volgende posten opgenomen:

2½ % van contributie	
gemeenschapsleden à f 65.320,—	f 1.660,—
5 % van contributie	
algem. leden à „ 2.800,—	„ 140,—
	f 1.800,—

Gemeenschappen: in het bijzonder

voor de Bureaux	
voor Levens- en Gezins-	
moeilijkheden	„ 1.000,—
Internationale Unie	„ 1.370,—
Hum. Centrum	
Mens en Wereld	„ 1.280,—
Diverse bijdragen	„ 140,—
	f 5.590,—

Contributies.

9.200 leden van Gemeenschappen	
tegen gemiddeld f 7,10	f 65.320,—
400 algemene leden	
tegen gemiddeld „ 7,—	„ 2.800,—
400 H.J.G.-leden	
tegen gemiddeld „ 0,50	„ 200,—
10.000 leden	f 68.320,—

Onvoorzien.

Onder deze algemene post vraagt het hoofdbestuur machtiging voor uitgaven en ontvangsten, verband houdende met onvervulde wensen, een en ander voorzover de middelen zulks mogelijk zouden maken.

Begroting 1955					Voorlopige jaarcijfers 1954				
	Lasten	Baten	nadelig	Saldo voordelig	Lasten	Baten	nadelig	Saldo voordelig	
I. Geestelijke Verzorging									
A. Practisch Humanisme	2.400,—		2.400,—						
B. Arbeiderskampen	37.650,—	32.000,—	5.650,—		31.695,19	29.048,68	2.646,51		
C. Gevangeniswezen	1.000,—		1.000,—						
D. Centraal Geestelijk Werk	13.360,—		13.360,—		11.778,84		11.778,84		
II. Publiciteit									
A. Woord van de Week	4.860,—	7.100,—		2.240,—	5.218,10	7.481,60		2.263,50	
B. Mens en Wereld	17.750,—	16.750,—	1.000,—		16.578,25	16.997,70		419,45	
D. Boeken en brochures				1.000,—				1.244,85	
III. Stichting Socrates									
A. Leerstoel	500,—	900,—		400,—	205,—	417,—		212,—	
B. Wetenschappelijke Sectie	500,—	600,—		100,—	568,80	516,25	52,55		
C. Rekenschap	4.220,—	4.620,—		400,—	4.837,80	3.692,20	1.145,60		
Naar reserve			900,—					986,15	
IV. Stichting De Ark									
a. Voeding en Wasserij	17.800,—				16.431,75				
b. Salarissen en sociale lasten	13.520,—				9.979,77				
c. Huur (rente en afschrijvingen)	12.000,—				9.965,55				
d. Onderhoud en afschr. inventaris	9.800,—				10.343,49				
e. Omzètbelasting	2.300,—				1.998,37				
f. Culturele uitgaven	P.M.				352,49				
g. Diverse kosten	6.250,—				5.926,26				
	61.670,—				54.997,68				
h. Pensiongelden etc. Naar reserve		58.500,—	3.170,—	3.170,—		49.304,03	5.693,65		
V. Humanistische Stichting	P.M.	P.M.			29,—	30,—		1,—	
Naar reserve							1,—		
VI. Centraal Bureau									
a. Salarissen	31.280,—				24.496,04				
b. Kantoorkosten	7.300,—				7.465,68				
c. Huur	1.200,—				1.200,—				
d. Onderhoud en afschrijving inventaris	2.500,—				2.453,82				
e. Accountant	1.000,—				1.100,—				
	43.280,—				36.715,54				
f. Werkzaamheden voor derden		5.200,—	38.080,—				1.477,32	35.238,22	
VII. Organisatie Algemeen									
a. Bijdragen en subsidies	5.590,—				4.605,59				
b. Propagandakosten	1.000,—				1.881,10				
c. In en Om	1.800,—				1.254,54				
d. Reiskosten bestuur, commissies en functionarissen	4.000,—				3.492,84				
e. Congres	2.000,—				2.037,78				
f. Diverse kosten/baten	P.M.					441,25			
	14.390,—		14.390,—			13.271,85		12.830,60	
VIII. Financiering Algemeen									
a. Exploitatie gebouwen	12.090,—	13.710,—		1.620,—	1.391,82	1.690,—		298,18	
b. Contributies	26.780,—	68.320,—		41.540,—	24.828,99	63.470,69		38.641,70	
c. Giften:									
1. Opbouwfonds		P.M.				5.167,29		5.167,29	
2. Centraal Geestelijk Werk		13.360,—		13.360,—		11.778,84		11.778,84	
3. Uit Reservefonds Centraal Geestelijk Werk						4.535,—		4.535,—	
IX. Onvoorzien									
	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	
			79.950,—	63.830,—			69.386,97	65.547,96	
			63.830,—	<—			65.547,96	<—	
TEKORT			16.120,—				3.839,01		

Hoofdbestuursverkiezing

Dr J. P. van Praag, Voorzitter
Dr J. C. Brandt Corstius, ondervoorzitter
B. J. Max, alg. secretaris
W. Coenders, org. secretaris
W. C. Koppenberg, penningmeester
Dr H. Bonger, redacteur
J. Bijleveld
Mevrouw A. J. Groenman-Deinum
Prof. Dr T. T. ten Have
Mevrouw D. Heroma-Meilink
Joh. Jansen
Dr E. Nordlohne
Mevrouw H. A. Polak-Schwarz
Dr H. J. Roethof
E. Schabracq
Dr B. W. Schaper
Prof. Dr G. Stuiveling
Dr G. Stellinga
Mevrouw A. Treurniet-Wiersma
Prof. Dr L. van der Wal
Mr H. B. J. Waslander

(hoofdbestuur)

Statutenwijziging

Het congres, enz.
gehoord de discussies over beginsel, doel en organisatie van het Verbond, besluit,

I. de Statuten te wijzigen als volgt:

Artikel 1

Naam, Zetel en Duur.

De vereniging van Humanisten in Nederland draagt de naam „Humanistisch Verbond” en is gevestigd te Utrecht.

Het Verbond is opnieuw aangegaan voor de tijd van 29 jaar en 11 maanden, te rekenen vanaf 23 April 1955 en derhalve eindigend 22 Maart 1985. Het Verbondsjaar loopt van 1 Januari tot en met 31 December.

Artikel 2

Beginsel.

De humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van openbaring. Bij alle schakering die binnen deze overtuiging mogelijk is, worden daarbij de volgende grondslagen erkend:

1. Het humanisme acht een waardenbesef dat niet naar willekeur kan worden gewijzigd, wezenlijk voor de mens.
2. Het humanisme eist de voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden.
3. Het humanisme eerbiedigt de mens als enkeling en als lid van de samenleving in zijn menselijke waardigheid.
4. Het humanisme is zich bewust dat de mens deel heeft aan natuurlijke, maatschappelijke en kosmische verbanden.
5. Het humanisme stelt vrijheid en gerechtigheid als eis voor het persoonlijk en maatschappelijk leven.

Het humanisme vraagt om beleving en verwezenlijking van zijn beginselen in de praktijk van het leven.

Artikel 3

Doel.

1. Het Humanistisch Verbond wil allen verenigen, die het bovenomschreven humanisme aanvaarden.

2. Het beoogt de verdieping, verbreiding en verdediging van de humanistische levensovertuiging.
3. Het streeft er naar een geestelijk centrum te vormen, in het bijzonder voor hen die buitenkerkelijk zijn.

Artikel 4

Middelen.

Het Verbond tracht zijn doel te bereiken langs wettige weg en wel door

1. het organiseren van bijeenkomsten, cursussen en conferenties;
2. het uitgeven van geschriften en periodieken;
3. het verzorgen van radio- en televisie-uitzendingen;
4. het uitvoeren van geestelijke verzorging;
5. het bevorderen van culturele activiteiten;
6. het instellen van centra voor bezinning, vorming en ontspanning.
7. het onderhouden van contacten met verwante groepen;
8. het toepassen van alle andere wettige en dienstige middelen.

Artikel 5

Organisatie

Het Verbond als landelijke organisatie kent plaatselijke gemeenschappen. Bovendien kan het congres bijzondere groeperingen van leden erkennen.

De landelijke organisatie treedt op in alle zaken van meer dan plaatselijke aard, houdt toezicht op en verleent steun aan de plaatselijke gemeenschappen en bijzondere groeperingen, en regelt hun onderlinge betrekkingen.

De plaatselijke gemeenschappen hebben hun werkterrein binnen geografische grenzen, waarvan de vaststelling wordt geregeld bij huishoudelijk reglement.

Artikel 8

Congres

1. Tenminste éénmaal per twee jaar in de maanden Maart of April wordt een landelijk congres gehouden.
Op dit congres wordt:
door de secretaris verslag uitgebracht over de toestand van het Verbond en zijn gemeenschappen en groeperingen, en over de werkzaamheden van het hoofdbestuur;
door de penningmeester rekening en verantwoording over het beheer der gelden afgelegd en een begroting met toelichting ingediend;
door een financiële commissie, waarvan de benoeming bij huishoudelijk reglement geregeld wordt, verslag uitgebracht.
2. (ongewijzigd).
3. Het hoofdbestuur is bevoegd, tussentijds advies in te winnen van een bijeenkomst van afgevaardigden der gewesten, welke afgevaardigden van geval tot geval worden aangewezen door de gewestbesturen.
4. (ongewijzigd).

Artikel 12

Plaatselijke Gemeenschappen.

1. Na verkregen toestemming van het hoofdbestuur kunnen leden, in of nabij eenzelfde plaats woonachtig, zich tot een gemeenschap constitueren.
- 2—6. (ongewijzigd).

II. het hoofdbestuur op te dragen op de aldus gewijzigde statuten wederom de koninklijke goedkeuring aan te vragen en het hoofdbestuur te machtigen daarin zodanige formele

wijzigingen aan te brengen als door het departement van justitie zullen worden gevorderd. Aldus besloten te Arnhem, de 23e April 1955.

Toelichting van het hoofdbestuur:

Art. 2 en 3. Zie rapport commissie — beginselverklaring.

Art. 4. De opsomming der middelen is in overeenstemming gebracht met de ontwikkeling binnen het Verbond en bondiger geformuleerd.

Art. 5. In de statuten wordt aldus de mogelijkheid van groeperingen als de H.J.G. opgenomen. Een enkele formulering is vereenvoudigd; de laatste twee regels zijn als vanzelfsprekend geschrapt.

Art. 8. lid 1. Hoewel het hoofdbestuur geen plannen koestert het houden van tweejaarlijkse congressen voor te stellen, leek het wenselijk de mogelijkheid daartoe statutair te openen.

Art. 8. lid 3. Dit lid is in overeenstemming gebracht met de praktijk om de Top-Kader-Conferentie tussentijds te raadplegen.

Art. 12. lid 1 — Dit lid is in overeenstemming gebracht met lid 6; een minimum aantal leden wordt niet meer genoemd, anderzijds kan lichtvaardige oprichting van een gemeenschap worden voorkomen.

Prae-advies van het Hoofdbestuur op Amendementen tot de Beginselverklaring *)

A. Nieuwe ontwerpen:

T.a.v. de beide voorstellen van Bilthoven en Wageningen, die in feite geheel nieuwe ontwerpen inhouden, moet opgemerkt worden, dat een vruchtbare behandeling indiëning op een veel vroeger tijdstip, te weten voor het congres 1954 vereist zou hebben. Dan hadden ze mede een onderwerp van beraadslaging in de gehele voorbereidingsprocedure kunnen uitmaken. Het hoofdbestuur heeft zeer ernstige, om niet te zeggen onoverkomelijke bezwaren tegen beide voorstellen. Maar reeds op grond van de overweging, dat op het vorige congres niets gebleken is van de wens een geheel ander ontwerp aan de orde te stellen dan het toenmaals door de commissie ingediende, meent het hoofdbestuur thans met nadruk te moeten adviseren deze beide voorstellen van de agenda af te voeren.

B. Amendementen op onderdelen.

Na de uitvoerige discussies die over het nieuwe ontwerp hebben plaats gehad meent het hoofdbestuur met een uiterst beknopt advies te kunnen volstaan.

Aanhef.

Hier zou de term ongodsdienstigheid als een puur negatief kenmerk niet op zijn plaats zijn. Wel is het wenselijk vast te stellen, dat men in het humanisme niet uitgaat van openbaring; de ontkennde taalvorm drukt hier een fundamenteel feit uit, fundamenteeler dan het al of niet erkennen van een Godheid. De gehele eerste zin vormt een nauwkeurig afgewogen samenstel van stelligheid en openheid dat door weglatingen of toevoegingen licht verminkt zou worden. Het hoofdbestuur adviseert als volgt:

*) Nagekomen amendement Amersfoort: Aanhef 5a na „met een beroep op” invoegen „uitsluitend”; en schrappen „zonder uit te gaan van openbaring”.

1. Ontraden.
2. Met klem ontraden.
3. Ontraden.
4. Ontraden.
5. Met klem ontraden.
- 5a. Ontraden.
6. Ontraden.
7. Ontraden.
8. Met klem ontraden.
9. Met klem ontraden.
10. Ontraden.
11. Ontraden.
12. Ontraden.
13. „bijzondere” aan het congres overgelaten.
14. Met klem ontraden.
15. Ontraden.
16. Ontraden.

Punt 1.

De punten 1 en 2 duiden het humanistische mensbeeld aan, waarbij het waardenbesef algemener te achten is dan het specifieke redelijke vermogen.

Punt 3 spreekt over de tussenmenselijke verhoudingen; punt 4 van de alomvattende verbanden, en punt 5 van de eis die aan de samenleving gesteld wordt. Dit is een logische orde; mensbeeld — mensen — verbanden. Men kan echter ook naar andere principes indelen; er is dus meer dan één logische orde.

Van algemene aard is ook de opmerking, dat het in deze punten niet om kenmerken, maar om grondslagen gaat (die dus niet steeds onderscheidend zijn). Onder waardebesef wordt verstaan een besef (met een zekere gerichtheid die niet van willekeur afhankelijk is), waardoor de mens in staat is te waarderen en waarden vorm te geven.

Op grond van o.m. deze overwegingen luidt het advies:

1. Ontraden.
2. Ontraden.
3. Ontraden.
4. Ontraden.
5. Ontraden.
6. Overgenomen.
7. Zeer ernstig bezwaar.
8. Ontraden.
9. Ontraden.

Punt 2.

„Zich verantwoorden” duidt op een toetsing aan het eigen bewustzijn, geweten, waardebesef; en tegelijk op de bereidheid tot communicatie met anderen. Advies:

1. Ernstig bezwaar.
2. Ontraden.
3. Ontraden.

Punt 3.

1. Ontraden.
2. Geen bezwaar.
3. Ontraden.
4. Ontraden.

Punt 4.

Het kan in ernst niet betwist worden, dat het woord kosmisch eerst en vooral een rationele betekenis heeft (astronomie, kosmografie, enz.). Kosmische verschijnselen beïnvloeden het aardse leven (seizoenen, zonnevlekken); de kosmografische kennis bepaalt mede wereldbeeld en mensbeeld. Daarnaast heeft het kos-

mische verband voor sommige humanisten ook een gevoelswaarde die hun levensovertuiging een eigen kleur verleent.

De natuurlijke verbanden omvatten ook de verhouding mens—natuur die voor velen van grote betekenis is.

De erkenning van deze verbanden duidt er op dat het humanisme geen individualistische of anthropocentrische overaccentuering verdraagt. Verbondenheid drukt echter veel meer uit.

Mede op grond hiervan geeft het hoofdbestuur de volgende adviezen:

1. Met klem ontraden.
2. „erkent”, overgenomen.
- Het overige; met klem ontraden.
3. Met klem ontraden. Zie no. 7.
4. Ontraden.
5. Ontraden.
6. Met klem ontraden.
7. Met klem ontraden.
8. Ernstig bezwaar.
9. Ernstig bezwaar.

Punt 5.

Het is duidelijk, dat behalve vrijheid en gerechtigheid ook andere belangrijke eisen te stellen zijn. Overwogen moet worden dat de verdraagzaamheid (concreter) in punt 3, en de verantwoordelijkheid in de punten 1 en 2 besloten ligt. Daarom ware met vrijheid en gerechtigheid te volstaan. Advies:

1. Ontraden.
2. Ontraden.
3. Met klem ontraden.
4. Met klem ontraden.
5. „in onverbreekelijke samenhang” geen bezwaar.
6. Ontraden.
7. Ontraden.
8. Ontraden.

Slotzin.

De voorgestelde amendementen schijnen de strekking te verzwakken. Advies:

1. Ontraden.
2. Ontraden.
3. Ernstig bezwaar.
4. Ontraden.

C. Amendementen op doelstelling

Punt 1.

1. Ontraden.

Punt 2.

1. Met klem ontraden.
2. Met klem ontraden.

Punt 3.

1. Ontraden.
2. Ontraden.
3. Ontraden.
4. Aan het congres overgelaten, mits dan ook „in het bijzonder” geschrapt wordt.
5. Ontraden.

Procedure

Het hoofdbestuur stelt zich voor bij 't begin van de behandeling te vragen, welke amendementen ondersteund worden. Vervolgens zal voorgesteld worden de amendementen, die niet door tenminste 15 afgevaardigden gesteund worden van de agenda af te voeren.

Namens het hoofdbestuur zal de discussie vervolgens kort worden ingeleid. De amendementen zullen per paragraaf aan de orde worden gesteld.

Voorgesteld zal worden met één discussieronde te volstaan. Na een korte beantwoording vanwege het hoofdbestuur zal per amendement gestemd worden, zo mogelijk bij handopsteken.

Na revisie door een te benoemen redactiecommissie zal tenslotte het gehele ontwerp in stemming worden gebracht.

HET HOOFDBESTUUR.

Wist U

dat het Humanistisch Verbond de volgende periodieken uitgeeft?

REKENSCHAP

driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur. Abonnementsprijs: f 7,50 per jaar; voor donateurs en contribuanten van de Stichting Socrates en voor studenten f 6,—.

Een greep uit de inhoud van het laatste nummer: Overtuiging en Objectiviteit (Libbe van der Wal), Levensbeschouwing en Objectiviteit (H. Redeker), de Functie der Religie (M. A. Romers), Openbaring en Ongeloof (P. J. Stolk), Internationale Kroniek (B. W. Schaper).

MENS EN WERELD

Actueel en veelzijdig. Hoofdredacteur: Dr. H. Bonger; vaste medewerkers o.m. dr. J. C. Brandt Corstius, H. G. Cannegieter, Hella Haasse, drs. H. Herbers, P. Krug, J. B. Meyer, dr. O. Noordenbos, dr. J. P. van Praag, dr. D. H. Prins, P. C. J. Reyne en mr. A. Stempels.

Versijnt om de veertien dagen. Abonnementsprijs: f 3,— per jaar voor leden. Voor niet-leden f 5,—.

WOORD VAN DE WEEK

Humanistische radiolezingen, gehouden voor de Vara-microfoon op Zondagochtenden. Abonnementsprijs: f 1,— per kwartaal.

Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht. Tel. 10163, giro 304960.

IK denk er ZO over

Schweitzer en de vrede (1)

Waar de rede door dr Schweitzer in Oslo gehouden vrij algemeen waardering heeft gewekt, verdient de moed om juist in deze dagen met het tegendeel voor de dag te komen, respect.

Toch spijt het me, dat de heer B. in zijn artikel „Schweitzer en de vrede” in Mens en Wereld van 8 Januari jl. zo vaak gebruik heeft gemaakt van de term „fraise”. Dit woord toch heeft een ongunstige gevoelswaarde, nl. een leegheid, die het gevolg is van de tegenstelling tussen de woorden van een spreker en diens daden. Bestaat die tegenstelling niet, maar worden de woorden bevestigd door daden, dan kan men m.i. niet meer spreken van frazen, maar van een eerlijke levensovertuiging. En dat dr Schweitzer zijn woorden in daden heeft bevestigd, is buiten twiifel.

Het komt me begrijpelijk voor, dat de heer B. de woorden van Schweitzer niet kon doorvoelen, aangezien hij in de angst voor de H-bom een effectieve factor voor de vrede ziet. B. gelooft in de angst als middel tot saamhorigheid. Maar de tweelingbroeder van de angst is de haat. En deze laatste werkt op de duur altijd ontbindend en vernietigend.

Schweitzer gelooft in naastenliefde als middel tot saamhorigheid. En werkelijke naastenliefde kent geen angst voor de naasten. Deze twee wijzen van denken staan dus diametraal tegenover elkaar.

Lord Dowding van de Engelse Luchtmacht zei in zijn rede tot onze Koningin en haar gennodigden op Het Oude Loo in Mei 1954: „Oorlog komt voort uit vrees en begeerigheid in ongeveer gelijke proporties, en kan niet voorkomen worden door een opeenhoping van bewapening. De opeenhoping van bewapening is op de lange duur een zekere manier om een nieuwe en ergere oorlog te doen ontstaan, dan er ooit te voren geweest is”. Dit is de mening van een vooraanstaand militair. En hij eindigt zijn rede met de uitspraak, dat er geen werkelijke vrede zal zijn in de wereld, zolang er geen vrede is in de harten der mensen.

Welnu, van die vrede in de harten der mensen is Schweitzer een levend symbool. En het is een diep verheugend verschijnsel, dat de jeugd in Oslo hem juist ná zijn rede over „Het vraagstuk van de vrede” zo enthousiast heeft gehuldigd. Bewust of intuïtief is het grote belang van Schweitzer voor werkelijke vrede erkend. En het zal ieder, die de waarde van zijn streven begrijpt, verheugd hebben dat juist hem de Nobelprijs voor de vrede is toegekend.

J. BROUWER-BLOM

(2)

Het artikel „Schweitzer en de Vrede” in M. en W. moet reacties opwekken onder humanisten al zou het als een uiting van B.'s teleurstelling gezien kunnen worden. Dit wil er bij mij niet in omdat de positieve omslag van de teleurstelling naar de ogenschijnlijk gedurfde conclusie minder biedt en vager is dan men na een totale afbraak mag eisen.

Bovendien is het geciteerde uit Schweitzer's rede zodanig dat hieruit niet blijkt dat Schw. zelf deze dreiging van de A- en H-bom die ook

in de meest demonische mens wat loswoelt, heeft aangegrepen als het gunstige moment om deze lieden in positieve zin te beïnvloeden.

Volgens dr J. A. de Koning in „Vrije Geluiden”, zegt Schw. over deze gruwelijke wapenen: „Maar juist onder zulke omstandigheden wachten wij op een geest van verzoening” en hij voegt hieraan toe: „tot de groei moeten wij allen bijdragen”.

B. verwacht een soort kettingreactie, voortkomende uit verstandelijke overwegingen van de leidinggevende figuren, ietwat naïef als we denken aan de daden van in het nauw gedreven pathologisch ingestelde personen. We verwachten eerder dat deze om zich te handhaven óf om zelfmoord te plegen (waarbij hij uit z'n geestelijke instelling vele anderen met zich wil laten ondergaan) op het meest onverwachte moment zal grijpen naar de gruwelijkste denkbare middelen.

De bedoeling van Schweitzer's toevoeging: „Tot groei van de verzoeningsgeest moeten wij allen bijdragen” is niet mis te vatten en kan als katalysator werkelijk een kettingreactie in gang zetten die ook in de troebele geesten van verantwoordelijke leiding gevende personen z'n werk kan doen. Het droevige is dat deze geestkracht van Schweitzer en anderen door hun daden van menselijkheid ontzag afdwingende persoonlijkheden het vaak tegen de „traagheid des harten” en de „zothed der magen” af moeten leggen en dit juist bij die groepen die in de eerste plaats moeten bewijzen dat ze niet maatschappelijk geestelijk verlamd of verkrampd zijn.

Prijzen we daarom het comité dat het juist op deze scheiding der tijden een vredesprijs heeft willen uitreiken en prijzen we het des te meer omdat het dit aan dr Albert Schweitzer heeft gedaan.

R. POST.

(3)

Ik ben in hoge mate verwonderd over het felle stuk „Schweitzer en de Vrede” dat op de eerste pagina van „Mens en Wereld” is verschenen in het nieuwe jaar. Aan Schweitzer wordt daarin verweten, dat hij de oorlog wil bestrijden door een beroep te doen op ons ethisch gevoel. Maar, zou ik willen vragen, als het ethisch gevoel voldoende sterk gemaakt kan worden in mij, in U, in allen, dan is het immers toch uit met de oorlog? Persoonlijke vredelievendheid in de omgang van mens met mens is natuurlijk niet voldoende; maar ethische overtuiging is toch ook de drijfkracht voor de strijd tegen de oorlog op internationaal gebied: voor het versterken van de vredeswil der volkeren, voor het uitschakelen van de invloed der wapenfabrikanten, voor het eisen van onderhandelingen tussen de naties, voor het streven naar een statenvorm die de oorlog onmogelijk maakt.

De schrijver van bovengenoemd artikel houdt er een andere methode op na om de oorlog tegen te gaan: het ontwikkelen van de waterstofbom met al haar gruwelijkheden. Want nu zal verder niemand meer een oorlog durven ontketenen uit vrees voor vergelding! Deze bekende, weinig fraaie redenering is even gevaarlijk als onjuist. Zij is telkens gehouden als er weer een nieuw wapen uitgevonden werd, en telkens is men bedrogen uitgekomen. Ik moge verwijzen naar een voortreffelijk stuk van Clement Attlee in het Juni-nummer van „The Listener”, waarin hij klemmende argumenten gegeven heeft om hier niet op te vertrouwen. De moderne oorlog is een totale oor-

log, waarbij elk wapen gebruikt zal worden als de beslissing nadert. Indien Hitler over een atoombom had beschikt, zou hij die tegen het eind van de oorlog niet gebruikt hebben, vergelding of geen vergelding?

Maar men bedenke vooral, dat de verdere ontwikkeling der atoomwapenen ertoe leidt, dat er weldra geen vergelding meer te vrezen zal zijn: het toebrengen van de eerste slag zal voldoende zijn om de tegenstander zozeer te verlammen, dat hij niet meer terug kan slaan. Van dat ogenblik af wordt de wereldtoestand uitermate gevaarlijk, aangezien iedere partij dan aangegrepen zal worden door panische angst voor een aanval van de andere zijde, en dus zekerheidshalve maar zelf zal beginnen. Men hoort soms betogen dat het zover gekomen is, in elk geval zijn we er niet ver meer van verwijderd.

Tegenover deze sombere beelden van vernieling staat Schweitzers appèl op de zedelijke krachten in de mens: er komt geen oorlog, als de volkeren maar vastbesloten zijn en helder leren denken. Dit is meer dan „fraises”. Aan welke zijde scharen zich de humanisten?

In Schweitzers rede te Stockholm vindt men ook een andere, zeer positieve bijdrage tot de vrede: het is zijn oproep tot de natuuronderzoekers, om de gevaren van de atoomwapens met grote nadruk aan de mensheid te doen kennen. „Het zijn de natuuronderzoekers die spreken moeten; niet één, maar vele, zoveel als maar mogelijk; elk hunner moet zijn stem verheffen om de vreselijke waarheid te verkondigen”. Hoeveel geleerden hebben in Nederland gehoor gegeven aan de stem van Schweitzer? Een man die zelf geleefd heeft volgens de hoogste zedelijke normen, heeft het recht om zulke eisen te stellen. Moge zijn vaste overtuiging ons bezielen en tot daden brengen!

M. MINNAERT.

Ononderschrift.

Allerminst wil ik ontkennen dat het artikel „Schweitzer en de Vrede” gemelijk geschreven en negatief van strekking is. Dit kwam voort uit de teleurstelling die de Stockholmse rede gewekt had. B. W. Schaper schrijft het in de Internationale Kroniek van „Rekenenschap” (No. 4, pag. 188) vriendelijker en gematigder: „Wie S. rede... doorleest, ontkomt niet aan een lichte teleurstelling”. Maar ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is en ik ben nu wat anders gebekt. Ieder echter die uit het artikel heeft gelezen dat ik aan de grootheid van Schweitzer zou willen twijfelen of die zou willen ontkennen, heeft niet goed gelezen. S. kon ook niet veel anders zeggen heb ik beweerd en daar zit de kern van de zaak. S. sprak voor een gehoor dat het waarschijnlijk geheel met hem eens was en ik zou de mensen wel eens willen zien die het oneens met hem waren in de zedelijke veroordeeling van de oorlog als maatschappelijk verschijnsel.

Aan beide zijden van het IJzeren Gordijn wil niemand de oorlog om de oorlog, uitgezonderd wellicht een stel verdwaasde militaristen. De vredeswil en de afschuw van de oorlog is algemeen en men hoeft dit niet nog eens te zeggen. Doet S. dit toch dan spreekt hij zulke waarheden uit dat er terecht m.i. van frases mag gesproken worden, van waarheden als koeien. Zij doen nooit kwaad maar zijn onnodig.

En ondanks de vredeswil wordt de mensheid bewapend en wordt het grootste deel van de nationale inkomens aan wapenen besteed. Wederzijds heerst een onoverbrugbaar wantrouwen. Het Oosten meent dat het Westen een oorlog zal maken om het opdringend communisme te stuiten, het Westen meent dat het communisme, vermengd met een 19e eeuwse nationalisme, niet zal schromen de wapens op te nemen en deze heilsleer aan hen, die daar niet van gediend zijn, te brengen. Dit is de realiteit, behalve voor struisvogels.

(Zie verder pag 14)

P. KRUG: PLUTARCHUS, een raadsman uit Chaeronea (slot)

Hoe echt humanistisch is ook Plutarchus' gedachte, dat ieder mens zijn eigen waarde heeft en dat het zinloos is eigen tekorten en verdiensten te willen meten met die van anderen. „De wedlopers zitten toch ook niet moedeloos neer omdat ze niet de kransen der worstelaars halen, maar ze zijn trots op de kransen, die hun zelf ten deel vallen en hebben daar vreugde over... Ja, van een wijnstok verlangen wij geen vijgen en van een olijf geen druiven, maar als wij zelf niet tegelijkertijd hebben de voorrechten der rijken en der geleerden, der krijgslieden en der wijsgeren, der vleiers en der vrijmoedigen, der zuinigen en der verkwisters, dan beschuldigen wij onszelf en zijn ondankbaar en minachten ons eigen leven als onvolledig en onbeduidend. En toch, wij zien hoe de natuur zelf ons een lesje geeft: want gelijk zij het ene dier laat leven van dit en het ander van dat, en niet alle dieren heeft geschapen als vleeseters, zaadpikkers of wortelgravers,

(Vervolg van pag 13).

De remedie der ontwapening, direct, nu, radicaal komt alleen op in de hoofden van hen die of oprecht naïef zijn of in de hoofden van hen die dit communisme toch eigenlijk helemaal niet zo gevaarlijk, ja zelfs — met critiek ja — wel wenselijk vinden. Tot hen behoort ik allerminst, ik ben niet verder dan de gemiddelde Europeaan en de gemiddelde Amerikaan die zegt: „Het is beroerd en onwaardig maar het moet, dit bewapenen. Het communisme, deze grote wereldlijke godsdienst met zijn profeten, gekoppeld aan een hevig nationalisme is het allergrootste gevaar nu, omdat het individu een onpersoonlijk rad wordt, omdat de vrijheid van woord en critiek ontbreekt, omdat het concentratiekamp en het vuurpeloton in de plaats van het argument komt. Dus: bewapenen om gevrijwaard te zijn voor deze heilsleer.”

Nu is er een redelijke kans dat de aard der wapenen zo vernietigend is geworden dat daardoor een wereldoorlog kan voorkomen worden, omdat er waarschijnlijk niet meer van overwinnaars en overwonnenen kan gesproken worden. „Dan wordt de oorlog zonder H-bommen gevoerd” zegt, Brandt Corstius. Maar dat weet geen der partijen van te voren, dus de angst voor het laatste wapen blijft een rem. En al het andere is niet reëel en niet ter zake d'ienende, omdat iedereen het van te voren met Schweitzer en allen die spreken als hij eens zijn.

Maar ook als Schweitzer deze zelfde redevoering in Moskou zou gehouden hebben zou, in veel mindere mate, hetzelfde blijven gelden. Rusland is toch immers het land van de vredeswil, de vredescongressen, de vredesacties en de ontwapeningswens voor de anderen?

Mag ik tenslotte nog een historisch feit in herinnering brengen? Wie hebben na de tweede wereldoorlog ernstig en op grote schaal ontwapend? De democratieën. Wie hebben niet ontwapend? De anderen. En nu zou Schweitzer aan de eerste groep vertellen dat vrede zo goed is en de oorlog zo afschuwelijk? Is dat nodig?

B.

zo geeft zij ook de mens velerlei middelen om te bestaan, schaapherder moge hij zijn of ploeger of vogelverschrikker of zijn onderhoud zoeken op zee. Ieder moet kiezen het werk wat hem past en zich daarmee bezighouden, maar een ander het zijne laten.”

Ook voor die melancholische lieden, die steeds gebukt gaan onder reëel of vermeend ongeluk, zonder nog oog te hebben voor allerlei goeds en schoons in het leven, heeft Plutarchus een raad. Hij vergelijkt hen met vliegen, die „op de spiegel afglijden van de gladde plekken, maar aan oneffenheden en krassen zich vasthouden, van al wat liefelijk is en aangenaam los worden en zich verkwikken in de herinnering aan het onaangename”.

„Beter nog kan men hen vergelijken met de kevers in Olynthus, van wie men beweert dat als ze terecht komen in een dalletje, dat de naam 'keverdood' draagt, er niet uit kunnen komen, maar er steeds in rond vliegende en draaiende, daarin dood gaan: want aldus willen die mensen, als ze eens verzonken zijn in de herinnering van het kwaad, daar het hoofd niet uit opsteken of op adem komen. Neen, men moet in zijn ziel de vriendelijke en vrolijke gebeurtenissen, als de heldere

kleuren op een schilderij, in 't licht en op de voorgrond stellen, en daardoor de sombere drukken en overschaduwen, want ze geheel uitwissen is onmogelijk. „Evenals van een lier en een boog, zo bestaat het wezen der wereldorde in spanning en ontspanning” zegt de wijsgeer”.

Is het niet verleidelijk nog meer te citeren uit dit rijke boekje van onze paedagogoog-zielearts? En niet alleen uit dit boekje! Steeds weer neemt men na een eerste kennismaking zijn brieven en andere geschriften in handen, nu eens getroffen door een diep woord, dan weer geamuseerd door zijn anecdotes, maar altijd geboeid door zijn veelzijdigheid en mensenkennis. Wie leest en herleest niet met belangstelling en genoeg zijn beschouwing „Over het bijgeloof”, zijn „Vermaningen aan een jonggehuwd paar”, zijn „Over de opvoeding der kinderen”, en ook zijn „Vergelijkende levensbeschrijvingen”?

Rudolf Hirzel heeft in zijn werk over Plutarchus vooral gewezen op de cultuurhistorische betekenis van deze Griekse denker: „Hat Plutarch auch keine Kulturgeschichte geschrieben, so ist seine eigene Geschichte, die Geschichte seines Wirkens durch die Jahrhunderte hindurch doch ein Beitrag zur Kulturgeschichte der europäischen Menschheit”. Wat ons toch altijd het meest boeit, is de praktische levenswijsheid van een denker, die een geestelijk raadsman was voor tallozen, tijdens en na zijn leven, van de eerste tot de twintigste eeuw.

Aanbevolen Literatuur: Prof. J. H. Hartman. *De avondzon des heidendoms*, Zutphen, z.j.; *Plutarchus, een bloemlezing uit zijn geschriften* door Dr. W. P. Theunissen, Haarlem, 1950; R. Hirzel, *Plutarch*, Leipzig 1912; J. P. Mahaffy, *The silver Age of the Greek World*, Chicago 1906.

(Tot onze spijt is in het derde artikel van P. Krug over Plutarchus (M. en W. van 22 Jan. '55) een zeer storende fout geslopen: in de voorlaatste alinea is een gehele regel weggevallen, zodat de zin beginnend met: „Als iemand zou willen boogschieten.....” enz. volkomen onbegrijpelijk werd. Hieronder volgt de zin, zoals ze werkelijk moet zijn: „Als iemand zou willen boogschieten met zijn ploeg of hazen jagen met zijn os, of als iemand met een fuik of een sleepnet te vergeefs beproeft herten te vangen, dan kan men toch niet zeggen, dat hij te g e n s p o e d heeft: al zulke mensen hebben tot hun vijand niet een of andere boze geest maar hun eigen dwaasheid, die streeft naar het onmogelijke.”

Ontvangen boeken

- „Abraxas” — verzen van Joh. C. P. Alberts. Uitgave: „De Waterman”, Den Haag. Prijs: f 1,50.
- „Verzen voor vrienden” — Joh. C. P. Alberts. Uitgave: „De Beuk”, Amsterdam. Prijs: f 2,75.
- „Marginalia” — Joh. C. P. Alberts. Uitgave: „De Waterman”, Den Haag. Prijs: f 1,50.
- „Electronica” — sonnetten van L. P. A. Soeterbeek. Uitgave: „De Beuk”, Amsterdam. Prijs: f 1,75.
- „Het Europese socialisme van de negentiende eeuw” (Friedrich Engels). Uitgave: Van Loghuin Slaterus, Arnhem (in de serie „Gastmaal der eeuwen”). Prijs: f 3,25.
- „De filosoof van 't Sashuis” — Maurits Sabbe (9e druk). Houtgravures van Fons Montens. Uitgave: C. A. J. van Dishoeck, Bussum. Prijs: f 3,90.
- „De gesel van het hakenkruis” — Lord Russell of Liverpool. Uitgave: „De Bezige Bij”, Amsterdam. Prijs: f 8,90.
- „Na 's levens grootste stap” („De kunst om samen te leven”) — dr Henry Olsen. Uitgave: A. G. Schoonderbeek. Prijs: f 7,90.
- „Van chaos tot harmonie” — Joan en Mary Henschel. Uitgave: A. J. G. Strenght, Amsterdam.
- „Voor het land van belofte” — Sam de Wolff. Uitgave: G. J. A. Ruys, Amsterdam. Prijs: f 8,90.

Aan de meeste van deze boeken worden, in een volgend nummer, uitvoeriger besprekingen gewijld.

Lezingen, die de VARA op Zondag uitzendt

6 Februari: dr J. P. van Praag over „De wereld in een doosje”.

13 Februari: dr A. L. Constandse over „De grenzen onze vrijheid”.

20 Februari: dr J. C. Brandt Corstius over „Het huis — de wereld”.

In memoriam J. C. DE GLOPPER

Ons Rotterdamse lid, de heer J. C. de Glopper is op 67-jarige leeftijd plotseling overleden. In hem verloren wij een strijdbaar man en overtuigd humanist. Begonnen als onderwijzer werkte hij zich op tot de hoogste posities bij het M.O. Daarnaast ontplooipte hij zoveler activiteiten op cultureel, sociaal en politiek terrein, dat hij aller bewondering en eerbied afdwong.

Verscheidene gemeenschappen van het H.V. heeft hij als spreker bezocht en door zijn krachtig woord weten te bezielen; ook in het werk van „Humanitas” heeft hij een belangrijk aandeel gehad. Als mens was hij groot. In de oorlogsjaren door een bombardement met één slag van de zijnen beroofd, had hij op middelbare leeftijd de kracht, een geheel nieuw leven op te bouwen. Met onverminderde activiteit bleef hij werkzaam tot het einde.

Wij herdenken thans met weemoed een alom beminde en geachte Rotterdammer, een goed en hulpvaardig mens. Wij zullen hem niet vergeten. G. W. H.

„PERSPECTIEF”

Verschenen is „Perspectief”, socialistisch maandblad onder redactie van dr. Kwee Swan Liat, ir. P. Schut en drs. T. van Tijn. Redactieadres: Pekelharingstraat 11 hs, Amsterdam-Oost. Administratie: Postbus 4048, Amsterdam.

Uit

WIM KAN'S

„Waar gaan we in 't nieuwe jaar naar toe” (Oudejaarsavond uitzending) staan twee liedjes in

Perspectief” van 15 Januari

Socialistisch Maandblad onder redactie van Kwee Swan Liat, P. Schut, Th. van Tijn (redact. secr.). Losse nummers f 0,20, abonnem. f 2,— per jaar.

Red. adm. Pekelharingstr. 11 hs, A'dam (O.). — Giro 135.00 Gem. Amsterdam T 1636 t.b.v. Th. v. Tijn.

VRIJDENKERS VERENIGING „DE DAGERAAD”

Afd. R'dam RMO

Zondag 6 Februari spreekt in het Doofstommeninstituut, Ammanstr. 22, R'dam Dr. Noordebos over het onderwerp: „Dogma en overtuiging”. Aanvang half elf. — Toegangspreis leden van „De Dageraad” en leden Hum. Verb. f 0,35. Niet-leden f 0,50.

INWONING AANGEBODEN

R'dam-W. ben. Zitkamer, Sl.kamer en keuken. Gestoff. of ongestoff. aan ouder Echtp. of dame alleen, bij gep. Leraar M.O. Br. onder nr. Feb. 1

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W.

De genadeslag

De Heer ds. W. Sikken heeft in het „Hervormd Weekblad, De Gereformeerde Kerk” van 25 Nov. en 2 en 9 Dec. 1954 een serie artikelen geschreven, onder de titel: „Iets uit en over het Humanistisch Verbond”. Een citaat tekent de geestesgesteldheid van waaruit die stukken geschreven zijn: „Ik wou van meet aan zeggen, dat in dit Verbond goede bedoeling en naïeve dwaling in heerlijke omhelzing bijeen liggen; op een manier die niet zeldzaam is. En daarover zeg ik nu iets. Niet op alle slakken zout leggend, dat zou te vervelend worden en te langdurig. Ik doe hier en daar een greep in de verwarring, neem er iets uit, en zeg daar enkele woorden over. Dat dreigt al moeilijk en vervelend genoeg te worden. Tenminste voor degenen die 't uithalen van een verwarde kluwen niet het prettigste werk vinden. Maar ik doe het op mijn vriendelijkste manier, en hoop dat dit iets vergoedt.”

En zo worden, door deze kerkelijke Van

Deyssel de lezers van genoemd weekblad ingelicht over het H.V., „op de vriendelijkste manier”. En ofschoon wij bepaald veel gewend zijn op het gebied van bestrijding en de keuze der wapenen moet ons toch van 't hart dat dominee Sikken vernietigend heeft geschreven, zó zelfs dat wij ernstig overwegen het Verbond te ontbinden, omdat hij ons heeft getoond wat wij werkelijk zijn. Een woord van grote dank is hier zeker op zijn plaats.

Wat een deemoed, wat een bescheidenheid, wat een fabelachtige denkkraft, wat een mensenliefde, wat een begrip, wat een oprechtheid. Het is te veel, het is onmenselijk veel en daarom kunnen wij er eenvoudig niet bij, want wij trachten ons bij het menselijke te bepalen. Het is als Van Deyssel. Hij wilde Nederland hoog opstoten in de vaart der volkeren. Welnu, door deze artikelen heeft dominee Sikken het genoemde weekblad hoog opgestoten in de vaart der Hervormde Weekbladen. Een machtige prestatie. B.

AANGEBODEN

inwoning en opleiding middelbare studie onder bevoegde leiding aan meisje b.v. wees, dat de l. school met vrucht heeft doorlopen tegen verrichten van enige lichte huish. bezigheden. Brieven onder no. Feb. 2.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. Jong en H. Kuysten. Administratieadres: Chi. Bennekerslaan 22 D, Rotterdam (O.). Abonnementenprijs f 3,— per jaar.

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie f 3.— per jaar. De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

**Alle gewenste inlichtingen: Hoofdkantoor
Riouwstr. 186, Tel. 554797, 'S-GRAVENHAGE.**

N.V. LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

AURORA OPGERICHT 1887

AMSTERDAM - HERENGRACHT 62 - TEL. 47006-42878

KAPITAAL - LIJFRENTEN - VOLKSVERZEKERINGEN

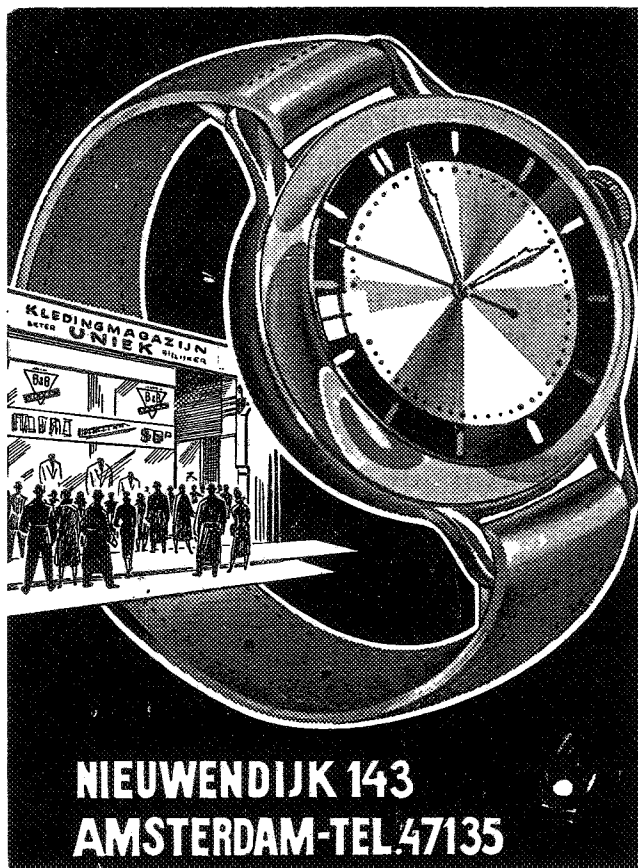
en . . . het veelgevraagde

AURORA SPAARCERTIFICAAT

(3% RENTE EN EEN GEGARANDEERD SPAARKAPITAAL
OOK NA OVERLIJDEN)

Vraagt vrijblijvend nadere inlichtingen

Ter ere
van het
20 JAAR
bestaan van
UNIEK
BB
BETER EN BILLIJK

DEZE RECLAME DUURT TOT 1 MAART 1955

Lees deze advertentie
zéér **aandachtig!**

Onderstaande jubileum-reclame is in de
dames- en herenconfectie nog nooit geweest
Heel Nederland zal hiervan profiteren!

De grootste fabrikanten staan achter deze reclame-actie!

- No. 1** Of U wél of niet koopt, Uw reiskosten worden vergoed.
- No. 2** Iedere koper(ster) van een costuum, winterjas, mantelcostuum, mantel of demi ontvangt een origineel Zwitsers polshorloge met goud-doubliéband cadeau.
- No. 3** Iedere koper van een pantalon, sportcolbert of een merk regenjas ontvangt een fiber-reiskoffer cadeau.
- No. 4** In de prettige ochtenduren ontvangt U bij wel of niet kopen een heerlijk kop koffie met gebak.
- No. 5** Wij maken deze reclame niet alleen voor de vele duizenden vaste klanten welke wij in geheel Nederland hebben, maar natuurlijk ook voor onze toekomstige cliënten.
- No. 6** Reis rustig op onze kosten naar Amsterdam, niemand zal teleurgesteld worden.
- No. 7** Zij, die in Amsterdam wonen, krijgen bovendien een extra verrassing.

ONZE AANBIEDINGEN:

RECLAME KAMGAREN COSTUUM
pracht pasvorm f 67,- f 57,-
TROPICAL COSTUUMS in de nieuw-
ste dessins f 77,- f 67,-
ELCO MAATSYSTEEM COS-
TUUMS, het costuum, dat stormender-
hand Nederland veroverde. Ongeëven-
aard van pasvorm, in de beste kwaliteit
Tropical en kamgaren ... f 97,- f 77,-
WINTERJASSEN in ratiné, velours,
gromby, enz. f 85,- f 65,-
DEMI'S in de nieuwste modellen
f 65,- f 55,-
100 % WOLLEN GABARDINE RE-
GENJASSEN in de nieuwste pastel-
tinten, ook in gedekte tinten f 85,- f 65,-
PANTALONS in alle kleuren en ma-
ten f 24,- f 17,-
SPORTCOLBERTS in de bekende
merken f 45,- f 35,-
POPLIN REGENJASSEN in de be-
kendste wereldmerken ... f 55,- f 45,-
Op onze OPNIEUW UITGEBREIDE
DAMESAFDELING (1e etage) een
keurcollectie van de allernieuwste mo-
dellen.
DAMESMANTELS in aangesloten,
swagger- en Boxcoatmodellen
f 45,- t.m. f 95,-
MANTELCOSTUUMS van de beken-
de „ELCO“-Fabriek ... f 85,- f 75,-
DAMESREGENMANTELS met volle-
dige garantie. Leuke, vlotte modellen
met grote kraag f 45,- f 35,-

'n prettige reis naar Amsterdam